

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi poliisin henkilökistereistä ja passilain 19 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esitys sisältää ehdotuksen laiksi poliisin henkilökistereistä ja siihen liittyväksi passilain muutokseksi. Lailla poliisin henkilökistereistä ja sen nojalla annettavalla asetuksella korvataisiin vuodelta 1987 oleva asetus poliisin henkilökistereistä ja vuodelta 1988 oleva asetus poliisin valtakunnallisista pysyvistä atk-henkilökistereistä niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Lähtökohtana olisi, että myös poliisin henkilökistereihin sovellettaisiin yleistä henkilökisterilakia. Tästä poikettaisiin ainoastaan silloin, kun se on poliisitoiminnan tehokkuuden turvaamiseksi välttämätöntä. Poikkeukset koskisivat lähinnä arkaluonteisten tietojen keräämistä ja tallettamista, rekisteröidyn tarkastusoikeutta sekä rekisteritietojen käyttöä. Laissa poliisin henkilökistereistä säänneltäisiin myös rekisterin perustamiseen ja rekisterinpitoon liittyviä organisatorisia kysymyksiä. Vihjeluonteisia tietoja sisältävistä epäiltyjen rekisteristä ja suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä säädettäisiin lain tasolla. Poliisin valta-

kunnalliseen käyttöön tarkoitetuista pysyvistä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilökistereistä säädettäisiin asetuksella. Ehdotettu laki sisältäisi myös säännökset poliisiyksiköiden välisestä rekisteritietojen vaihdosta ja rekisteritietojen luovuttamisesta ulkomaisille poliisiviranomaisille. Lisäksi mahdollistettaisiin teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuva rekisteritietojen vaihto eräiden muiden viranomaisten kanssa. Poliisin henkilökisterien tietojen säilytysajoista säädettäisiin lain nojalla annettavalla asetuksella. Ehdotetulla lailla poliisin henkilökisterisäännökset saatettaisiin vastaamaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden tekemää yleissopimusta yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä sekä Euroopan neuvoston suositusta poliisitoimen tietosuojasta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin eduskunnalle erikseen annettavassa esityksessä ehdotettava uusi poliisilaki.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .	1	5.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista	12
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13
1. Johdanto	3	1. Lakiehdotusten perustelut	13
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3	1.1. Laki poliisin henkilökistereistä	13
1.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomainen lainsäädäntö	3	Yleiset säännökset	13
Kansainväliset sopimukset	3	Henkilökisterin perustaminen	14
Ulkomaisten lainsäädäntö	4	Henkilötietojen kerääminen ja tallettaminen	16
1.3. Nykytilan arviointi	8	Rekisteröidyn tarkastusoikeus	20
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ...	9	Henkilötietojen luovuttaminen ja käyttäminen	21
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	9	Erinäiset säännökset	30
2.2. Keskeiset ehdotukset	10	Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	31
3. Esityksen perustelut	11	1.2. Passilaki	32
3.1. Taloudelliset vaikutukset	11	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	32
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset ..	11	3. Voimaantulo	32
3.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	11	LAKIEHDOTUKSET	32
4. Asian valmistelu	12	1. Laki poliisin henkilökistereistä	32
4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	12	2. Laki passilain 19 a §:n muuttamisesta	38
4.2. Lausunnot	12	LIITE	39
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	12		
5.1. Riippuvuus muista esityksistä	12		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Henkilötietoja kerätessä, tallettaessa, käytettäessä ja luovutettaessa noudatetaan henkilörekisterilakia (471/87) ja sitä täydentävää henkilörekisteriasetusta (476/87). Säädökset koskevat sekä yksityisten että viranomaisten pitämiä rekistereitä, jollei laissa tai ennen henkilörekisterilakia annetussa asetuksessa ole toisin säädetty. Hallituksen esityksessä henkilörekisterilaksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 49/1986 vp) asetettiin tavoitteeksi ennen henkilörekisterilakia annettujen asetusten tarkistaminen ja mahdollisesti tarpeellisten henkilörekisterilaista poikkeavien säännösten nostaminen lain tasolle.

Poliisin henkilörekistereihin sovelletaan yleisen henkilörekisterilainsäädännön lisäksi ennen henkilörekisterilakia annettua asetusta poliisin henkilörekistereistä (1056/87) ja asetusta poliisin valtakunnallisista pysyvistä atk-henkilörekistereistä (1337/88). Asetuksissa on toisaalta poliisitoiminnan avoimuuden lisäämiseksi määritelty poliisin valtakunnalliset pysyvät automaattisen tietojenkäsittelyn (atk) avulla ylläpidettävät henkilörekisterit ja toisaalta poliisin toimintaedellytysten turvaamiseksi poikettu yleisen henkilörekisterilainsäädännön kerättyjen ja talletettujen tietojen käyttötarkoitussidonnaisuutta ja rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevista säännöksistä.

Eräiden henkilörekisterien rekisteriselosteiden nähtävillä pidosta on annettu valtioneuvoston päätös (1382/88), joka koskee myös eräitä poliisin henkilörekistereitä.

Sisäasiainministeriö on antanut vuonna 1988 päätöksen poliisin valtakunnallisista manuaalisista ja tilapäisistä atk:lla ylläpidettävistä henkilörekistereistä ja vuonna 1990 määräyksen henkilörekistereistä poliisihallinnossa sekä useita ohjeita ja suosituksia poliisin henkilörekisterien käytöstä. Myös eri poliisiyksiköt ovat antaneet alaisilleen rekisterinkäyttäjille ohjeita ja suosituksia henkilörekisterien käytöstä.

1.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Kansainväliset sopimukset

Tietosuojakysymyksiä sääntelee Euroopan

neuvoston jäsenvaltioiden tekemä yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (SopS 36/92), jäljempänä tietosuojasopimus. Tietosuojasopimuksen tarkoituksena on turvata yksilölle hänen oikeutensa ja perusvapautensa sekä erityisesti hänen oikeutensa yksityisyyteen.

Sopimuspuolet sitoutuvat ryhtymään tarpeellisiin toimiin toteuttaakseen sopimuksessa mainitut tietosuojan peruseriaatteen kansallisessa lainsäädännössä. Peruseriaatteen koskevat muun muassa tiedon laatua, eräitä erityisiä tietoryhmiä, tietoturva- ja lisätoimia rekisteröidyn suojelemiseksi sekä rangaistuksia ja oikeuskeinoja. Tiedon laatua, erityisiä tietoryhmiä ja rekisteröidyn suojelemista tarkoittavia lisätoimia koskevista määräyksistä poikkeaminen on sopimuksen mukaan sallittu silloin, kun sellaisesta poikkeamisesta on sopimuspuolen lainsäädännössä säädetty ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi, rikosten ehkäisemiseksi taikka rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Sopimuksessa on määräyksiä myös kansainvälisestä tietojen siirrosta ja keskinäisestä avunannosta. Sopimuspuoli ei pääsääntöisesti saa yksinomaan yksityisyyden suojelemiseksi kieltää henkilötietojen siirtoa toisen sopimuspuolen alueelle tai vaatia erityistä valtuutusta tähän.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on antanut vuonna 1987 suosituksen henkilötietojen käytöstä poliisitoimissa, jäljempänä tietosuojasuositus. Suositus ei ole oikeudellisesti sitova. Sen tarkoituksena on täsmentää tietosuojasopimusta poliisitoimea koskevien kysymysten osalta. Ministerikomitea suosittelee jäsenvaltioille, että ne ottavat suosituksen periaatteen ohjeeksi valtion sisäisessä lainsäädännössä ja käytännössä. Suosituksen peruseriaatteen koskevat:

- 1) valvontaa ja ilmoittamista;
- 2) tietojen keräämistä;
- 3) tietojen tallettamista;
- 4) poliisin tietojen käyttöä;
- 5) tietojen luovuttamista;
- 6) julkisuutta, oikeutta saada tietää poliisin henkilörekistereistä, oikeutta oikaisuun ja oikeutta muutoksenhakuun;

7) tallettamisaikaa ja tietojen päivittämistä sekä

8) tietoturvallisuutta.

Euroopan yhteisöjen komissio on laatinut vuonna 1990 kolme tietosuojakysymyksiin liittyvää direktiiviehdotusta: ehdotuksen yksilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä koskeksi direktiiviksi, ehdotuksen tietoturvallisuusdirektiiviksi sekä ehdotuksen henkilötietojen ja yksityisyyden suojelua telekommunikatiossa koskevaksi direktiiviksi. Ensiksi mainitusta direktiiviehdotuksesta on laadittu vuonna 1992 muutettu (ehdotus jäljempänä tietosuoja-direktiiviehdotus). Tietosujadirektiiviehdotusta valmistellaan edelleen, eikä sen hyväksymisajankohdasta ole varmuutta.

Tietosujadirektiiviehdotuksen mukaan direktiiviä ei sovellettaisi sellaiseen toimintaan liittyvään henkilötietojen käsittelyyn, joka toiminta jää yhteisön oikeuden alan ulkopuolelle. Jo nykyisellään eräät poliisitoimintaan liittyvät asiaryhmät, esimerkiksi ampuma-aseasiat, kuuluvat yhteisön oikeuden alaan. Vastaisuudessa poliisitoiminta tullee laajemminkin yhteisön oikeuden alaiseksi. Lisäksi direktiiviehdotuksen johdannon mukaan yhteisön oikeuden alan ulkopuolisessakin henkilötietojen käsittelyssä tulisi noudattaa vastaavia, kansallisella lainsäädännöllä asetettuja periaatteita. Eurooppalaisen TREVI-poliisiyhteistyön puitteissa on kuitenkin ehdotettu syksyllä 1993, että poliisirekisterit suljettaisiin ehdotetun tietosujadirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle ja että poliisille mahdollistettaisiin tietyin sopivin ehdoin pääsy myös muihin tarkoituksiin perustettuihin rekistereihin.

Tietosujadirektiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden tulisi suojella luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyyn liittyviä oikeuksia ja vapauksia, erityisesti heidän oikeuttaan yksityisyyteen. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan saisi tällä perusteella rajoittaa tai kieltää henkilötietojen vapaata siirtymistä jäsenvaltioiden välillä.

Direktiivi sisältäisi säännökset henkilötietojen käsittelyn laillisuudesta koskien tiedon laatua, tietojenkäsittelyn tarkoitusta, eräitä erityisiä tietoryhmiä, rekisteröidyn tarkastusoikeutta, rekisteröidyn oikeusvaatimusta, tietojenkäsittelyn turvallisuutta ja ilmoitusvelvollisuutta valvontaviranomaiselle. Arkaluonteisten tietojen käsittelyn kiellosta voitaisiin tehdä kansallisessa lainsäädännössä poikkeuksia tärkeän yleisen edun vaatiessa. Rekisteröidyn tarkastus-

oikeutta voitaisiin rajoittaa muun muassa silloin, kun se on tarpeen kansallisen turvallisuuden, rikostutkinnan, yleisen turvallisuuden tai viranomaisen harjoittaman tarkastustoiminnan turvaamiseksi. Jos rekisteröidyn tarkastusoikeutta rajoitettaisiin, tietosujaviranomainen tulisi oikeuttaa suorittamaan tarvittavat tarkastukset rekisteröidyn pyynnöstä. Pääsäännön mukaan rekisteröidylle tulisi tiedottaa tietojenkäsittelytoiminnon olemassaolosta, tietojen keräämisestä ja tietojen luovuttamisesta. Tiedotamiselvelvollisuutta voitaisiin kuitenkin rajoittaa samantapaisilla perusteilla kuin rekisteröidyn tarkastusoikeuttakin.

Direktiivissä olisi säännöksiä myös oikeus-suojakeinoista, vahingonkorvausvastuusta ja rangaistuksista, henkilötietojen luovuttamisesta kolmansille valtioille, käyttäytymissäännöistä sekä tietosujaviranomaisista. Henkilötietojen luovuttaminen olisi pääsääntöisesti sallittua vain sellaiseen valtioon, jossa tietosujan taso on riittävä. Tästä voitaisiin kuitenkin poiketa muun muassa tärkeän yleisen edun vaatiessa.

Poliisin henkilörekisterikysymysten sääntelyyn vaikuttavat myös poliisin kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvät sopimukset. Tällaisia sopimuksia ovat muun muassa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 32/71) ja keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 30/81).

Ulkomaiden lainsäädäntö

Tietosuojasopimuksesta ja tietosujasuosituksesta huolimatta eri eurooppalaiset valtiot ovat valinneet systemaattisesti ja sisällöllisesti erilaisia tapoja säännellä poliisin rekisteritoimintaa.

Seuraavassa on pohjoismaista käsitelty tarkimmin tietosuojakysymysten edelläkävijämaana pidettyä Ruotsia, jossa ollaan parhaallaan uudistamassa poliisin henkilörekistereitä koskevaa lainsäädäntöä. Alankomaat on otettu esimerkiksi sen voimassa olevan tuoreen poliisin henkilörekistereitä koskevan lainsäädännön vuoksi. Samoin kuin uutta poliisilakia koskevassa esityksessä Saksan liittotasavallan osalta on käytetty esimerkkinä Nordrhein-Westfalenin osavaltiota. Iso-Britannia on otettu esimerkiksi hieman toisenlaisista turvallisuusviranomaisten toimintaan liittyvistä tietosujanäkemysistä ja -ratkaisuista.

Ruotsin tietosuoja koskeva yleislaki, tietolaki, on vuodelta 1973. Poliisin rekistereistä on annettu oma lakinsa, laki poliisirekistereistä, joka on tietolakia vanhempi eli vuodelta 1965. Lakiin on tehty muutoksia viimeksi vuonna 1991. Ruotsissa myös yleistä rikosrekisteriä pitää poliisi. Yleisestä rikosrekisteristä on annettu oma, vuodelta 1963 oleva lakinsa.

Poliisirekistereistä annetun lain mukaan poliisirekisterien sisältö tulee rajoittaa tietoihin, jotka ovat tarpeen rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi sekä poliisin muiden tehtävien suorittamiseksi. Laintasolla ei ole tarkempia säännöksiä rekisterien käyttötarkoituksesta tai käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Lain mukaan tarkemmat määräykset poliisirekisterien sisällöstä antaa hallitus tai hallituksen valtuuttamana poliisiylihallitus. Laissa on määräyksiä tietojen luovuttamisesta toiselle poliisiviranomaiselle, muulle viranomaiselle ja yksityiselle sekä tietojen luovuttamisesta ulkomaille. Myös tietojen luovuttamisen osalta tarkempien määräysten antaminen on monelta osin delegoitu hallitukselle tai hallituksen valtuuttamana poliisiylihallitukselle. Laissa on määräyksiä myös sopivuukslausuntojen antamisesta. Laissa ei ole asetettu enimmäisaikoja tietojen säilyttämiselle, mutta mahdollisuus luovuttaa tietoja on sidottu tietolajikohtaisesti tietojen ikään.

Hallitus on antanut tarkempia määräyksiä poliisirekistereistä (1969), etsintäkuulutuksista (1969), henkilövalvonnasta (1969) ja rikosrekisteristä (1973). Poliisirekistereistä annetuissa määräyksissä rekisterit on jaettu yleisellä tasolla valtakunnallisiin, poliisiylihallituksen pitämiin rekistereihin ja paikallisiin rekistereihin. Määräyksissä käsitellään mm. tietojen poistamista rekistereistä. Henkilövalvonnasta annetut määräykset koskevat muun muassa poliisiylihallituksen turvallisuusosaston pitämää rekisteriä ja luotettavuuslausuntoja.

Ruotsissa on laadittu vuonna 1992 ehdotukset (Ds 1992:32) uudeksi laiksi poliisirekistereistä, uudeksi rikosrekisterilaiksi ja laiksi epäiltyjen rekisteristä sekä lakeihin liittyviksi asetuksiksi.

Poliisirekisteri saisi sisältää ainoastaan tietoja, jotka ovat tarpeen poliisin rikosten ennalta estämistä tai rikosten tiedustelua ja selvittämistä koskevien tehtävien suorittamiseksi. Tarkemmat määräykset poliisirekisterien sisällöstä antaisi poliisiylihallitus.

Epäiltyjen rekisteristä säädettäisiin omassa, erillisessä laissaan. Kyseiseen rekisteriin kerät-

täisiin sellaisia tietoja perustelluista rikosepäilyksistä, joita:

1) poliisi- ja tulliviranomaiset tarvitsevat saman henkilön juttuja sarjoittaessaan tai rikoksia ennalta estäessään, ilmi saattaessaan ja selvittäessään;

2) poliisiviranomaiset tarvitsevat sopivuuksarvioinnissa tai lupahallinnossa;

3) syyttäviviranomaiset tarvitsevat esitutkinna ja syyttämässä; tai

4) viranomaiset tarvitsevat muutoin, kun henkilöiden oloilla on merkitystä viranomaisten toimintaan liittyvälle arvioinnille.

Rekisteriin talletettaisiin epäilykset 15 vuotta täyttäneiden henkilöiden rikoksista, joista on säädetty sakkoa ankarampi rangaistus. Lakiehdotuksen mukaan hallitus tai hallituksen valtuuttamana poliisiylihallitus voisi määrätä rekisteröinnin rajoittamisesta. Lakiehdotukseen liittyvän asetusehdotuksen mukaan eräitä liikennerikoksia koskevia epäilyksiä ei merkittäisi rekisteriin. Lakiehdotuksen mukaan tiedot rikosepäilyksestä olisi poistettava rekisteristä, jos:

1) esitutkinta on lopetettu syytettä nostamatta;

2) syyte on nostettu, mutta sen ajamisesta on luovuttu; tai

3) syytteen hyväksyvä tuomio on annettu tai syytteen hylkäävä tuomio on saanut lainvoiman.

Epäiltyjen rekisteristä saataisiin luovuttaa tietoja eri viranomaisille ja epäillylle itselleen.

Norjan yleinen laki henkilörekistereistä on vuodelta 1978. Vuonna 1971 annetussa laissa rikosrekisteröinnistä on säännöksiä paitsi rikosrekisteristä myös varsinaisista poliisirekistereistä. Laissa mainitaan paikallispoliisin yksikön tai keskusviraston pitämä sakkorekisteri sekä poliisin keskusviraston koko valtakuntaa varten pitämä rekisteri, johon talletetaan henkilötietoja, joilla voi olla merkitystä rikosten esitutkinta- ja selvittämistehtävissä. Oikeusministeriö on antanut vuonna 1974 tarkempia määräyksiä lain täytäntöönpanosta.

Tanskassa on annettu yleiset rekisterisäännökset erikseen yksityisiä ja viranomaisten rekistereitä varten. Yksityisiä rekistereitä koskeva laki on vuodelta 1987 ja viranomaisten rekistereitä koskeva laki vuodelta 1991. Oikeusministeriö on antanut vuonna 1991 määräykset keskusrikosrekisteristä. Keskusrikosrekisterin rekisterinpitäjä on poliisiylijohtaja ja rekisteri koostuu ratkaisurekisteristä ja esitutkin-

tarekisteristä. Esitutkintarekisteriin talletetaan tietoja, joilla on poliisitoiminnallista merkitystä. Tarkemmat määräykset esitutkintarekisterin tietotyypeistä ja tietojen poistamisesta ovat oikeusministeriön määräysten liitteissä, jotka eivät ole julkisia. Oikeusministeriön määräykset sisältävät myös säännöksiä keskusrikosrekisterin yhdistämisestä eräisiin muihin keskusrekistereihin, muun muassa ase- ja metsästys-, ajokortti- sekä passirekistereihin. Yhdistäminen voi tapahtua, jos se on tarpeen rekisterin ylläpittoa ja hyödyntämistä varten.

Alankomaiden yleinen tietosuojaa koskeva laki, tietosuojalaki, on vuodelta 1988. Poliisin rekistereistä on annettu vuonna 1990 oma lakinsa, laki poliisirekistereihin liittyvästä yksityisyyden suojasta. Poliisirekistereitä koskevan lain täytäntöönpanosta on annettu asetus vuonna 1991.

Poliisirekistereitä koskevan lain mukaan poliisirekisteri tulee perustaa tiettyä tarkoitusta varten ja se saa sisältää vain sellaisia henkilötietoja, jotka ovat sopusoinnussa rekisterin perustamistarkoituksen kanssa. Lakitasolla ei määritellä poliisin rekistereitä. Asetuksessa mainitaan erikseen "rikospoliisin rekisteri" ja "harmaan alueen rekisteri". "Rikospoliisin rekisteri" on perustettu vakavien rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi. Rikosten vakavuutta arvioitaessa otetaan huomioon niiden törkeysaste, toistuvuus ja järjestäytynyt tekotapa. Rekisteriin voidaan tallettaa tietoja rikospoliisitoimien kohteista eli henkilöistä, joiden epäillään syyllistyneen tai joiden todennäköisin syin epäillään tulevan syyllistymään vakavaan rikokseen. "Harmaan alueen rekisteri" on perustettu sen toteamiseksi, voidaanko henkilöä pitää rikospoliisitoimien kohteena. Muutoin rekisterikohtaiset määräykset muun muassa rekisterin käyttötarkoituksesta, tietosisällöstä, tietojen poistamisesta ja rekisteröidyn tarkastusoikeudesta antaa lain mukaan rekisterinpitäjä. Rekisterinpitäjänä toimii kunnallisen poliisin osalta pormestari ja valtiollisen poliisin osalta oikeusministeri. Lain mukaan rekisterinpitäjä voi rekisterikohtaisilla määräyksillä rajoittaa rekisteröidyn tarkastusoikeutta, jos se on tarpeen poliisin tehtävien suorittamiseksi tai kolmannen osapuolen elintärkeiden etujen vuoksi.

Poliisirekisteristä voidaan lain mukaan luovuttaa tietoja toiselle poliisiviranomaiselle poliisitehtävien suorittamista varten. Lisäksi on erikseen mainittu mahdollisuudesta saada tie-

toja käyttäytymislausuntojen antamista sekä ampuma-ase-, metsästys- ja ulkomaalaislakeihin liittyvien tehtävien suorittamista varten. Tietoja saadaan luovuttaa myös nimetyille muille viranomaisille. Perusteena voi olla myös muun viranomaisen tarve saada tietoja henkilön tunnistamiseksi. Tietoja voidaan luovuttaa myös rikoksen uhrille ja yleisen edun vaatiessa muillekin siten kuin hallitus määrää. Asetuksessa tietojen muille kuin viranomaisille luovuttaminen on rajattu nimettyjä julkisluonteisia tehtäviä koskevaksi. Lain salassapitosäännös voi lisäksi mahdollistaa tietojen paljastamisen muissakin tapauksissa. Erikseen on säädetty tietojen luovuttamisesta ulkomaille. Asetustasolla tietojen luovuttaminen on sidottu rekisterin poliisitehtävien suorittamista täsmällisempään käyttötarkoitukseen ainoastaan tilapäisten rekisterien tietojen, "harmaan alueen rekisterien" tietojen ja poliisilta apua pyytäneitä koskevien tietojen osalta. Tilapäisistä rekistereistä voidaan tosin luovuttaa tietoja myös vakavan rikoksen tutkintaa varten sekä "rikospoliisin rekisteriin" ja "harmaan alueen rekisteriin". Arkaluonteisten tietojen luovuttaminen edellyttää asetuksen mukaan tavallista korkeamman tarvekynnyksen ylittymistä. Poliisin sisäisten luovutusten osalta kynnyksenä on ehdoton tarpeellisuus ja muiden luovutusten osalta välttämättömyys eli vastaanottajan toiminnan tavoitetta ei voitaisi saavuttaa ilman kyseistä tietoa.

Saksan liittotasavallassa myös varsinaiset tietosuojasäännökset ovat osavaltiokohtaisia. *Nordrhein-Westfalenin* osavaltion osalta yleiset tietosuojasäännökset ovat Nordrhein-Westfalenin tietosuojalaissa. Poliisia koskevat tietosuojasäännökset on sijoitettu osaksi Nordrhein-Westfalenin poliisilakia. Vuodelta 1980 olevaa poliisilakia muutettiin vuonna 1990 poliisia ja järjestysviranomaisia koskevan tietosuojan kehittämiseksi annetun lain johdosta.

Poliisilaissa ei ole rekisterikohtaisia määräyksiä, mutta kylläkin yleisiä säännöksiä tietojen tallettamisesta, käyttämisestä ja luovuttamisesta, tietojen saannista poliisin käyttöön, tietojen oikaisemisesta ja poistamisesta sekä tietosuojan turvaamisesta. Rekistereitä perustettaessa on noudatettava tarpeellisuusperiaatetta. Tietoja saa tallettaa ja käyttää vain siihen tarkoitukseen, mihin ne on hankittu. Tarkoitussidonnaisuudesta voidaan kuitenkin poiketa, mikäli poliisi saisi hankkia tietoja myös kyseiseen uuteen tarkoitukseen. Tietoja saadaan

tallettaa, jos se on tarpeen poliisin tehtävien suorittamiseksi tai ajallisesti rajattua dokumentointia varten. Rikosten ennalta estämiseksi hankittujen tietojen tallettaminen ja käyttäminen yleisen turvallisuuden ylläpitämiseen on kuitenkin rajoitettu tapauksiin, joissa rikoksen esitutkinta on aloitettu. Jos henkilöä ei enää epäillä rikoksesta, talletetut tiedot on vastavasti poistettava. Tietoja henkilön yhteyshenkilöistä ja hänen mukanaan seuranneista henkilöistä sekä tietojen antaneista henkilöistä voidaan tallettaa yhden vuoden ajaksi, mikäli se on tarpeen huomattavien rikosten ennalta estämiseksi ja mikäli tosiseikkojen perusteella on oikeutettua epäillä, että myös he itse tulevat syyllistymään rikoksiin. Huomattavina pidettävät rikokset on määritelty täsmällisesti. Yhden vuoden määräaikaa voidaan pidentää viraston päällikön päätöksellä.

Erikseen on säädetty henkilöön liittyvien tietojen tallettamisesta valvontaa varten. Valvontaan asettamisen edellytyksenä on, että henkilöä ja hänen aikaisempia rikoksiaan kokonaisuutena arvostellen on odotettavissa, että hän syyllistyy myös jatkossa huomattaviin rikoksiin tai että tosiseikkojen perusteella on oikeutettua epäillä, että henkilö tulee syyllistymään huomattaviin rikoksiin. Lisäksi edellytetään, että valvontaan asettaminen on tarpeen rikosten ennalta estämiseksi. Henkilön valvontaan asettamisesta päättää tuomari.

Tietojen luovuttamisen osalta on säädetty erikseen tietojenvaihdosta poliisiviranomaisten välillä, tietojen luovuttamisesta muulle viranomaisille ja tietojen luovuttamisesta muulle kuin viranomaiselle. Tietojen luovuttamisen lähtökohtana on tarkoitussidonnaisuus. Tarkoitussidonnaisuudesta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on lailla sallittu taikka jos tietojen luovuttaminen on tarpeen vaaran torjumiseksi eikä tietojen vastaanottaja voi hankkia tietoja muulla tavoin, ajoissa tai ilman suhteettoman suurta vaivaa. Edellä mainittuja yhteyshenkilöitä tai mukana seuranneita henkilöitä koskevia tietoja saa kuitenkin luovuttaa ainoastaan toiselle poliisiviranomaiselle. Poliisiviranomaisten välisen tietojenvaihdon edellytyksenä on, että se on tarpeen poliisiviranomaisten tehtävien suorittamiseksi. Tietoja vastaanottava poliisiviranomainen saa käyttää tietoja muuhunkin tarkoitukseen kuin mihin ne on hankittu tai talletettu, mikäli tietoja saisi hankkia myös tähän uuteen tarkoitukseen. Määräysten antaminen tietojen luovuttamisesta ulkomaisille po-

liisiviranomaisille on delegoitu sisäministerille. Muille viranomaisille ja muille kuin viranomaisille tapahtuvan tietojen luovuttamisen edellytykset on säännelty yleisellä tasolla.

Muu viranomainen voi lain mukaan luovuttaa poliisille tietoja, jos se näyttää olevan tarpeen poliisitehtävien suorittamiseksi, ellei laissa ole toisin säädetty.

Lain mukaan automaattisille rekistereille on asetettava tarkistusraajat ja manuaalisille rekistereille tarkistus- tai säilytysmääräajat. Tarkemmat määräykset annetaan rekisterikohteisissa rekisterikuvauksissa. Tietojen poistamista koskevassa säännöksessä on mahdollistettu muuten poistettavan tiedon säilyttäminen rekisterissä, jos on syytä epäillä, että poistaminen loukkaisi asianosaisten suojeltavia etuja tai jos tiedot ovat välttämättömiä todistelua varten. Tiedon normaali käyttäminen on kuitenkin estettävä.

Iso-Britanniassa on myös poliisia koskevat poikkeussäännökset sijoitettu yleiseen, vuodelta 1984 olevaan tietosuojalakiin. Laissa viitataan tietosuojasopimukseen, mutta siinä on katsottu mahdolliseksi myöntää turvallisuusviranomaisille varsin laajoja poikkeuksia yleisistä säännöksistä.

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen tarvittaviin tietoihin ei sovelleta määräyksiä tietojen käyttäjien rekisteröinnistä ja valvonnasta eikä määräyksiä rekisteröidyn tarkastusoikeudesta, rekisterinpitäjän vahingonkorvausvelvollisuudesta ja tuomioistuimen oikeudesta antaa virheellisten tietojen korjaamista tai poistamista koskeva määräys. Ministeri päättää siitä, onko tietoja pidettävä kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen tarvittavina.

Myös rikosten ennalta estämiseen tai selvittämiseen taikka rikosentekijän kiinniottamiseen tai syyttämiseen tarvittavien tietojen osalta on tehty laajoja poikkeuksia. Tietoihin ei sovelleta rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevia eikä tietojen luovuttamisen kieltäviä määräyksiä, jos määräysten soveltaminen todennäköisesti estäisi mainittujen tarkoitusten toteutumisen. Jos henkilöä syytetään tietojen luvottomasta luovuttamisesta, hän on vastuusta vapaa, jos hänellä oli järkevät perusteet uskoa, että tietojen luovuttamatta jättäminen olisi todennäköisesti estänyt kyseisten tarkoitusten toteutumisen. Myös tietosuojaviranomaisen oikeutta valvoa tietojen käyttäjiä on rajoitettu siltä osin kun on kysymys tietojen hankinnasta ja käsittelystä sekä siltä osin kun valvontaa koskevien

määräysten soveltaminen todennäköisesti estäisi edellä mainittujen tarkoitusten toteutumisen.

1.3. Nykytilan arviointi

Mietinnössään (HaVM 2/1991 vp) hallituksen esityksestä tietosuojasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 43/1991 vp) eduskunnan hallintovaliokunta totesi poliisia koskevien kansallisten säännösten noudattelevan yleissopimuksen peruseräitä. Valiokunta kuitenkin katsoi, että poliisin osalta mahdollisuus poiketa yleissopimuksessa tarkoitettua käyttötarkoitussidonnaisuudesta ja tietojen tarkastamisen periaatteesta on mahdollista vain eduskuntalain tasoisella säädöksellä ja kiirehti tämän vuoksi poliisin henkilörekistereistä annetun asetuksen korvaamista lain tasoisella säädöksellä.

Hallituksen esityksessä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/93) hallitusmuotoon ehdotetaan mainintaa muun muassa henkilötietojen suojasta sekä oikeudesta saada tieto viranomaisen hallussa olevasta asiakirjasta ja muusta tallenteesta. Molemmista mainituista perusoikeuksista säädettäisiin muutetun hallitusmuodon mukaan tarkemmin laila.

Voimassa olevat poliisin henkilörekistereitä koskevat säädökset eivät ole tietosuojasuojituksen näkökulmasta kaikilta osin riittävän kattavia ja täsmällisiä.

Poliisi saa osan tehtäviensä suorittamiseen tarvitsemistaan tiedoista täysin satunnaisesti, esimerkiksi yleisöltä tulevana vihjeinä. Osan tiedoista poliisi hankkii suunnitelmallisesti. Tällaisen suunnitelmallisen tiedonhankinnan tuloksena syntyy yleensä tietojoukko, jonka käyttämisellä voidaan vaikuttaa kansalaisen oikeusasemaan. Suunnitelmallisella tiedonhankinnalla hankittujen tietojen sisällöstä, tiedonhankkimiskeinoista ja tiedonhankkimiskeinojen käytön edellytyksistä tulee siten säätää mahdollisimman täsmällisesti. Nykyisellään poliisin tiedonhankinta on osin puutteellisesti säännelty. Tilannetta vaikeuttaa se, että poliisille tietoja luovuttavien viranomaisten omat tietojen luovuttamissäännökset ovat myöskin puutteellisia. Lakisystemaattisesti yleisten poliisin tiedonhankintaa koskevien säännösten tulee sijaita poliisilaisissa sekä esitutkintalaisissa (449/87) ja pakkokeinolaisissa (450/87). Poliisin henkilöre-

kistereitä koskevassa lainsäädännössä tulisi olla tarvittavat täydentävät säännökset massaluovutuksena tapahtuvasta poliisin tietojen saannista.

Saatujen tai hankittujen tietojen käyttöön liittyy muun muassa kysymys tietojen käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Osaa poliisin saamista tiedoista käytetään vain kyseisen yksittäisen tehtävän suorittamiseen ilman että niitä talletetaan millään tavalla. Osa tiedoista sitä vastoin talletetaan vastaisen varalle, jolloin niiden muikin kuin muistinvarainen jatkokäyttö on mahdollista. Tällainen jatkokäyttö on tietojen käyttäjän näkökulmasta suunnitelmallista tietojen hankkimista. Poliisin henkilörekistereitä koskevassa lainsäädännössä tulisi säätää muiden säännösten nojalla laillisesti saatujen tai hankittujen tietojen suunnitelmallisesta keräämisestä ja tallettamisesta tallenteelle, joka muodostaa henkilörekisterilainsäädännön tarkoittaman henkilörekisterin.

Nykyiset poliisin valtakunnalliset henkilörekisterit on kuvattu asetuksessa poliisin valtakunnallisista pysyvistä atk-henkilörekistereistä ja sisäasiainministeriön päätöksessä poliisin valtakunnallisista manuaalisista ja tilapäisistä atk:lla ylläpidettävistä henkilörekistereistä. Asetuksen mukaisista pysyvistä atk-henkilörekistereistä ovat edelleen käytössä suojelupoliisin toiminnallinen rekisteri, pidätettyjen rekisteri, tuntomerkkirekisteri, tekorekisteri, omaisuusrekisteri, moottoriajoneuvojen etsintärekisteri, etsintäkuulutusrekisteri, saamisrekisteri ja passiirekisteri. Sisäasiainministeriön päätöksen mukaisista henkilörekistereistä ovat edelleen käytössä tilapäinen atk:n avulla ylläpidettävä atari-rekisteri sekä manuaaliset nimikortisto, käsialakokoelman rekisteri, jalkineenjälkirekisteri, interpol-toimiston aakkosellinen kortisto, sormenjälkitoimiston aakkosellinen nimorekisteri ja sormenjälkilomakerekisteri.

Poliisiipiireissä eniten käytetty yksikkökohmainen henkilörekisteri lienee manuaalinen henkilölehtikortisto, johon kerätään hakemistoluonteisesti tietoja henkilöistä, jotka jollakin tavalla ovat olleet poliisin asiakkaina ja joihin poliisi on kohdistanut virkatoimia. Kortiston avulla on muun muassa haettavissa ja selvitetävissä poliisiipiirin rikosilmoitus- ja muista vastaavista asiakirjoista ne toimenpiteet, jotka ovat johtaneet sakkorangaistuksen tuomitsemiseen; sakkorangaistuksia ei merkitä oikeusministeriön pitämään valtakunnalliseen rikosrekisteriin. Useissa poliisiipiireissä on otettu käyt-

töön atk:n avulla ylläpidettävä tutkinta- ja virka-apujärjestelmä (RIKI), jolloin henkilölehtikortiston pitämisestä on voitu luopua. Ensimmäiset järjestelmät otettiin käyttöön vuonna 1992. Lupahallintoa varten perustettuja yksikökohtaisia henkilörekistereitä ovat muun muassa kortistot, joihin talletetaan tiedot myönnetyistä vartija- ja järjestysmieskorteista sekä ampuma-aseen hallussapitoluvista.

Talletettujen tietojen osalta on huolehdittava myös tietojen suojaamisesta, poistamisesta ja hävittämisestä sekä arkistoinnista. Sikäli kuin yleiset säännökset eivät ole riittäviä, henkilörekistereihin talletettuja tietoja koskevat säännökset on johdonmukaista sijoittaa poliisin henkilörekistereitä koskevaan lainsäädäntöön.

Oikeus luovuttaa poliisin saamia tai hankkimia tietoja on säänneltävä niin talletettujen kuin tallettamattomienkin tietojen osalta. Tietojen luovuttamisessa voi olla kysymys niin poliisin sisäisestä tietojenvaihdosta kuin tietojen luovuttamisesta muulle viranomaiselle taikka yksityiselle yhteisölle tai henkilölle. Nykyisellään poliisin oikeutta luovuttaa tietoja koskevat säännökset ovat puutteellisia. Säännökset tietojen luovuttamisesta ulkomaille puuttuvat kokonaan. Lakisysteemaattisesti yleisten tietojen luovuttamista koskevien säännösten tulee sijaita poliisilaissa. Poliisin henkilörekistereitä koskevassa lainsäädännössä tulisi sijaita tarvittavat täydentävät säännökset teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta rekisteritietojen luovuttamisesta. Samoin poliisin henkilörekistereitä koskevassa lainsäädännössä tulisi sijaita poliisilain säännöksiä täydentävät säännökset rekistereihin talletettujen tietojen luovuttamisesta ulkomaille.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Hallituksen esitykseen poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE /1994 vp) sisältyvän ehdotuksen 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Tämän lisäksi poliisin on ehdotetun säännöksen mukaan suoritettava muut sille erikseen

säädetyt tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Erikseen säädettyjä tehtäviä ovat muun muassa lukuisat valvonta- ja lupahallintotehtävät sekä syyttämisen ja ulosottotehtävät.

Pystyäkseen suorittamaan tehtävänsä poliisi tarvitsee tietoja ilmiöistä, joihin sillä on säännösten mukaan velvollisuus puuttua. Mahdollisimman oikeiden ja täydellisten tietojen pohjalta käytettävissä olevat rajalliset resurssit voidaan suunnata tehokkaimmalla tavalla. Tietoperustan merkitys on erityisen suuri poliisiviranomaiselle, jolla on laajat pakko- ja voimakeinovaltuudet toiminnassaan. Oikeiden ja riittävien tietojen pohjalta toimenpiteet voidaan kohdistaa oikeisiin henkilöihin ja noudattaa heidänkin osaltaan vähimmän haitan periaatetta.

Henkilöiden liikkuvuuden lisääntyessä ja sosiaalisen lähikontrollin merkityksen vähentyessä poliisin toimintansa perustaksi tarvitsemien tietojen hankkiminen on vaikeutunut. Toisaalta automaattisen tietojenkäsittelyn ja muiden teknisten välineiden kehittyminen luo uusia mahdollisuuksia tietojen hankkimiseen ja muuhun tietohuoltoon. Samalla yksilön yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat saavat kuitenkin entistä korostuneemman merkityksen.

Poliisin henkilörekistereitä koskevissa sääöksissä on yhteensovitettava toisaalta poliisitoiminnan tehokkuuden ja toisaalta yksilön tietosuojan vaatimukset. Poliisitoiminnan tehokkuuden yksipuolinen korostaminen saattaa johtaa tarpeettoman laajaan tietojen rekisteröimiseen. Toisaalta poliisitoiminnan erityispiirteet unohtava yksilön yksityisyyden suojan korostaminen saattaa kääntyä yksilöä vastaan; puutteellisten tietojen varassa toimivat viranomaiset eivät pysty tehokkaasti turvaamaan yksilön turvallisuutta ja hänen muita oikeuksiaan.

Eduskunnan II lakivaliokunta totesi henkilörekisterilakia koskevasta esityksestä antamassaan mietinnössä (II LaVM 10/1986 vp), ettei henkilörekisterilainsäädäntö saa muodostaa tarpeettomia esteitä rikosten ehkäisemistä ja tutkimista varten tarvittavien tietojen saannille. Vastaavasti eduskunnan hallintovaliokunta lausui mietinnössään hallituksen esityksestä tietosuojasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, että yksityisyyden suoja ja turvallisuuden suoja ovat molemmat tärkeitä yksilön oikeuksia, joiden on perusteltua olla tasapai-

nossa. Hallintovalioikunnan mielestä poliisilla tuli olla myös vastaisuudessa riittävät mahdollisuudet saada käyttöönsä ne tiedot, joita se tarvitsee rikosten selvittämiseen.

Esityksen yhteiskunnallisena tavoitteena on yhteensovittaa yksityisyyden suojan ja turvallisuuden suojan vaatimukset yleisellä tasolla. Esityksen toiminnallisena tavoitteena on helpottaa hyvän rekisteritavan kehittämistä poliisissa ja samalla lisätä poliisin henkilörekisteritoiminnan avoimuutta.

Esityksen lähtökohtana on, että myös poliisin henkilörekistereihin sovelletaan yleisessä henkilörekisterilainsäädännössä omaksuttuja periaatteita. Näistä poiketaan ainoastaan silloin, kun se on poliisitoiminnan tehokkuuden turvaamiseksi välttämätöntä. Toisin kuin yleisessä henkilörekisterilainsäädännössä poliisin henkilörekistereitä koskevaan lainsäädäntöön tarvitaan myös eräitä organisatorisia kysymyksiä koskevia määräyksiä.

Yhtenäisen hyvän rekisteritavan kehittämiseksi ehdotettua lakia sovellettaisiin varsinaisiin poliisitarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien lisäksi myös poliisin lupahallinto- ja muihin vastaaviin hallinnollisiin tarkoituksiin perustettuihin henkilörekistereihin. Varsinaisiin poliisitarkoituksiin ja hallinnollisiin tarkoituksiin perustettuja henkilörekistereitä koskisivat kuitenkin osittain eri säännöt. Poliisin sisäistä hallintoa varten perustetut henkilörekisterit jäisivät sitä vastoin poliisin henkilörekistereitä koskevan lainsäädännön ulkopuolelle ja niihin sovellettaisiin siten yksinomaan yleistä henkilörekisterilakia.

Rekisterinpidon avoimuuden periaatteen toteuttamiseksi epäiltyjen rekisteristä ja suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä säädettäisiin laissa sekä poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetuista pysyvistä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä asetuksella. Muut henkilörekisterit, niiden käyttötarkoitus ja niiden tietosisältö ilmenisivät rekisterikohtaisista perustamispäätöksistä ja rekisteriselosteista.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Laki poliisin henkilörekistereistä sisältäisi säännöksiä muun muassa henkilörekisterin perustamisesta, epäiltyjen rekisteristä ja suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä, yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen,

arkaluonteisten tietojen ja kuuntelulla saatujen tietojen keräämisestä ja tallettamisesta, poliisin oikeudesta saada tietoja eräiltä muilta viranomaisilta massaluvovutuksena, rekisteröidyn tarkastusoikeudesta, tietojen luovuttamisesta poliisille, eräille muille viranomaisille teknisen käyttöyhteyden avulla ja ulkomaisille poliisiviranomaisille, tietojen käyttämisestä, luotettavuuslausunnoista sekä henkilörekisterin tietojen poistamisesta.

Henkilörekisteri voitaisiin perustaa käyttötarkoituksesta riippuen poliisin valtakunnalliseen käyttöön, useamman kuin yhden poliisiyksikön käyttöön, poliisiyksikön käyttöön taikka poliisin henkilöstöön kuuluvan tai poliisin henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön. Käyttäjäpiiriin määrittely vaikuttaisi esimerkiksi siihen, pidettäisiinkö poliisiorganisaation sisäistä tietojenvaihtoa yhteisten tietojen käyttämisenä vai tietojen luovuttamisena.

Henkilörekisterin käyttäjäpiiriin kuuluvilla poliisiyksiköillä ja poliisin henkilöstöön kuuluvilla olisi yleensä oikeus käyttää rekisteriä tehtäviensä edellyttämässä laajuudessa. Epäiltyjen rekisterin osalta käyttöoikeus olisi kuitenkin rajoitettu jo laissa tarkkailutehtäviin määrättyyn poliisin henkilöstöön ja muiden rekisterien osalta lisärajoituksia voitaisiin asettaa lakia alemmantasoisilla määräyksillä tai rekisterinpitäjän päätöksellä.

Tietojen luovuttaminen edellyttää luovuttajan tekemää päätöstä tietojen luovuttamisesta, joka päätös voi tarkoittaa joko yksittäistä tietojen luovutusta tai niiden luovutusta teknisen käyttöyhteyden avulla.

Rekisteröidyllä olisi yleensä oikeus tarkastaa rekisterissä olevat itseään koskevat tiedot. Henkilörekisterilaissa säädettyjä tarkastusoikeuden rajoituksia koskevien tulkintaongelmien välttämiseksi tarkastusoikeutta ei olisi myöskään eräissä määritellyissä tapauksissa, joissa tarkastusoikeuden rajoittaminen on poliisin toiminnan tehokkuuden varmistamiseksi ja tärkeiden yksityisten etujen suojelemiseksi välttämätöntä.

Poliisirekisterin tietoja saisi yleensä käyttää ja luovuttaa poliisiorganisaation sisällä vain siihen tarkoitukseen, mihin tiedot on kerätty ja talletettu. Koska tarkan rajan vetäminen poliisin eri perustehtävien välille; oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen; on usein käytännössä mahdotonta, varsinaisten poliisitarkoi-

tusten katsottaisiin tässä yhteydessä muodostavan pääsääntöisesti yhden, yhtenäisen käyttötarkoituksen. Epäiltyjen rekisterin, suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän ja tilapäisten henkilön tai työryhmän käyttöön perustettujen henkilörekisterien sisältämien erityisen arkaluonteisten vihjetietojen luovuttamiselle olisi kuitenkin asetettu tavallista tiukemmat rajoitukset. Hallinnollisiin tarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien osalta sallitut käyttötarkoitukset rajoittuisivat sitä vastoin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoituksiin, vaikka myöskin varsinaisten poliisitarkoitusten ja hallinnollisten tarkoitusten tarkka erottelu on usein vaikeaa.

Mahdollisuus poiketa rekisterin käyttötarkoitussidonnaisuudesta olisi rajoitettu tapauksiin, joissa poikkeaminen on poliisin toiminnan tehokkuuden varmistamiseksi välttämätöntä ja samalla suhteellisuusperiaatteen mukaista. Poliisilla olisi muun muassa oikeus käyttää eräissä määritellyissä vakavia asioita koskevissa varsinaisissa poliisitarkoituksissa hallinnollisiin tarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien tietoja. Vastaavasti poliisilla olisi oikeus käyttää esimerkiksi eräissä määritellyissä lupa-asioissa varsinaisiin poliisitarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien tietoja. Poliisin päätettäväksi on säädetty erilaisia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon läheisesti liittyviä lupia kuten aselupa ja ajokorttilupa. Tällaisen luvan myöntämisen tai voimassaolon edellytykseksi on yleensä säädetty turvallisuussyistä luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää tietoja esimerkiksi henkilön mahdollisesta syyllistymisestä rikoksiin. Poikkeukset käyttötarkoitussidonnaisuudesta säänneltäisiin niin täsmällisesti kuin se on yleisellä tasolla käytännössä mahdollista.

Poliisin tietojenluovuttamisoikeutta koskeva perussäännös on ehdotettu sijoitettavaksi uuteen poliisilakiin. Poliisin henkilörekistereitä koskevassa laissa säänneltäisiin poliisin oikeus luovuttaa tietoja erälle muille viranomaisille teknisen käyttöyhteyden avulla. Poliisin henkilörekistereitä koskevassa laissa olisivat myös säännökset rekisteritietojen luovuttamisesta ulkomaiden poliisiviranomaisille. Tietojen luovuttamisen edellytykset riippuisivat siitä, olisiko vastaanottajana kansainvälisen rikospoliisijärjestön (Interpol) jäsenvaltio vai järjestöön kuulumaton valtio sekä siitä, tapahtuisiko tietojen luovuttaminen yksittäisenä luovutuksena

vai teknisen käyttöyhteyden avulla. Poliisin oikeus luovuttaa tietoja säänneltäisiin niin täsmällisesti kuin se on yleisellä tasolla käytännössä mahdollista. Tarkemmat rekisterikohtaiset määräykset tietojen luovuttamisesta annettaisiin kunkin rekisterin perustamispäätöksessä ja muilla rekisterinpitäjän määräyksillä.

Poliisin henkilörekistereitä koskevan lain nojalla annettaisiin uusi asetus poliisin henkilörekistereistä. Asetuksessa olisivat tarkemmat säännökset muun muassa rekisteriselosteesta, poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuihin pysyvästi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä ja henkilörekistereihin talletettujen tietojen poistamisesta. Säilytysaikojen rajaamisella pyrittäisiin varmistamaan se, ettei poliisin henkilörekistereissä olisi rekisterien käyttötarkoituksen kannalta vanhentuneita tietoja.

Asetuksella valtuutettaisiin poliisin ylijohdanto antamaan tarkempia määräyksiä asetuksen täytäntöönpanosta. Lisäksi kukin rekisterinpitäjä voisi antaa tarkempia rekisterikohtaisia ohjeita ja suosituksia.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole suoranaisia taloudellisia vaikutuksia.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei ole suoranaisia organisatorisia vaikutuksia.

Ehdotuksen edellyttämä henkilörekisterien tarkistaminen vaatii varsinkin vanhojen, paikallispoliisin yksiköiden käyttöön perustettujen manuaalisten rekisterien osalta merkittäviä henkilöstöresursseja. Tarkistustyö voidaan kuitenkin suorittaa nykyisellä henkilöstöllä, jos siirtymäaika asetetaan riittävän pitkäksi.

3.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Esityksellä yhteensovittaisiin aiempaa paremmin yksityisyyden suojan ja turvallisuuden suojan vaatimukset. Yksilön yksityisyyden suojaa parannettaisiin esimerkiksi eräiden tietojen keräämistä ja tallettamista koskevilla rajoituksilla, tietojen luovuttamiseen liittyvillä määrä-

yksillä sekä rekisteritietojen säilytysaikojen määrittämisellä ehdotetun lain nojalla annettavassa asetuksessa. Poliisin mahdollisuuksia turvata yksilön turvallisuus parannettaisiin muun muassa poliisin tietojen saantia koskevilla määräyksillä.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäasiainministeriö asetti 22 päivänä helmikuuta 1990 työryhmän (poliisirekisterilakityöryhmä) valmistelemaan esitystä. Työryhmässä olivat edustettuina sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön lisäksi keskusrikospoliisi, suojelupoliisi ja Helsingin poliisilaitos. Työryhmä jätti mietintönsä (Sisäasiainministeriön poliisioston julkaisuja. Sarja A. 1/1991.) 30 päivänä toukokuuta 1991.

4.2. Lausunnot

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunnot kuudelta ministeriöltä, neljältä lääninhallitukselta, Autorekisterikeskukselta, tietosuojalautakunnalta, tietosuojavaltuutetun toimistolta, hallinto-oikeuden asiantuntijalta, rajavartiolaitokselta, tullilaitokselta, Suomen pankkiyhdistykseltä, poliisiasiain neuvottelukunnalta, suojelupoliisilta, keskusrikospoliisilta, poliisiopistolta, neljältä poliisipiiriltä ja viideltä poliisialan järjestöltä.

Lausuntojen perusteella esityksen valmistelua jatkettiin sisäasiainministeriössä virkamiestyönä ja 18 päivänä kesäkuuta 1993 valmistuneesta uudesta lakiesitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot oikeusministeriöltä, tietosuojavaltuutetun toimistolta, suojelupoliisilta, keskusrikospoliisilta ja Helsingin poliisilaitokselta.

Lausuntojen perusteella esityksen valmiste-

lua on edelleen jatkettu sisäasiainministeriössä virkamiestyönä ja jatkovalmistelun aikana on kuultu oikeusministeriön edustajia ja tietosuojavaltuutettua, joiden näkemykset on pyritty ottamaan huomioon esityksen viimeistelyssä.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

5.1. Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle annetaan erikseen esitys poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, johon sisältyy muun muassa poliisin tiedonhankintaa koskevia säännöksiä. Eduskunnalle on myös annettu esitys telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 22/1994 vp), johon sisältyy muun muassa ehdotus pakkokeinolain muutoksista, jossa ehdotetaan telekuuntelua, televalvontaa ja teknistä tarkkailua koskevien säännösten lisäämistä pakkokeinolakiin. Poliisin henkilörekistereitä koskeva laki tulisi saattaa voimaan aikaisintaan samasta ajankohdasta kuin edellä mainittu uusi poliisilaki ja pakkokeinolain muutokset.

5.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Edellä mainittu tietosuojasopimus velvoittaa sopimuspuolia toteuttamaan sopimuksessa mainitut tietosuojan peruserävaatteet kansallisessa lainsäädännössään. Tietosuojasuositus täsmentää tietosuojasopimusta poliisitoimea koskevien kysymysten osalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki poliisin henkilörekistereistä

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Lakia sovellettaisiin ainoastaan henkilörekisterilain tarkoitamiin henkilörekistereihin. Sellaiset poliisin rekisterit, jotka eivät sisällä henkilötietoja, jäisivät siten lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Lakia sovellettaisiin ainoastaan ehdotetun uuden poliisilain 1 §:ssä tarkoitettujen poliisin tehtävien suorittamiseksi perustettuihin henkilörekistereihin. Poliisin sisäistä hallintoa varten perustetut henkilöstö-, talous- ynnä muut sellaiset henkilörekisterit jäisivät siten lain soveltamisalan ulkopuolelle ja niihin sovellettaisiin yksinomaan yleistä henkilörekisterilakia.

Myös lain tarkoitamiin poliisin henkilörekistereihin sovellettaisiin yleistä henkilörekisterilakia, jollei ehdotetussa laissa toisin säädetäisi.

Lain soveltamisalaan kuuluvia rekistereitä olisivat epäiltyjen rekisteri ja suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä, joista säädetäisiin suoraan laissa, sekä 2 luvun mukaisesti perustetut henkilörekisterit.

2 §. *Epäiltyjen rekisteri.* Epäiltyjen rekisteriin saisi kerätä ja tallettaa sekä jo tapahtuneisiin että tapahtuvaksi epäiltäviin rikoksiin liittyviä tietoja. Kerättävien ja talletettavien tietojen tulisi luonnollisestikin olla laillisesti hankittuja. Jo tapahtuneiden rikosten osalta tietojen hankintaa koskevat toimivaltuussäännökset sijaitsevat lähinnä esitutkinta- ja pakkokeinolaeissa sekä kesken olevien tai tapahtuvaksi tulevien rikosten osalta poliisilaissa.

Jo tapahtuneen tai tapahtuvaksi epäiltävän rikoksen tulisi olla epäillyn itsensä osalta sellainen, josta saattaa seurata vankeutta. Myötävaikuttajan osalta myötävaikuttamisen kohteena olevan rikoksen tulisi olla sellainen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Epäillyn osalta kynnys on siten korkeampi kuin uuden poliisilain 30 §:än ehdotetussa tarkkailusäännöksessä. Näin kaikkia laillisesti tarkkailun avulla hankittuja tietoja ei saisi tallettaa epäiltyjen rekisteriin, vaan osaa saataisiin käyttää ainoastaan kyseistä yksittäistä tehtävää suoritettaessa niitä rekistereihin

tallettamatta. Käytännössä poliisin tarkkailutoiminta kohdistuu lähinnä ammatti- ja taparikollisiin.

Asian luonteesta johtuen näyttökynnys on asetettu suhteellisen matalalle. Riittää, että on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen tai tapahtuvan. Epäilyn olisi kuitenkin perustuttava päteviin syihin. Esimerkiksi henkilön rikollinen menneisyys ei yksinään oikeuttaisi henkilöä koskevien tietojen keräämiseen ja tallettamiseen. Aikaisempi rikollinen toiminta voitaisiin kuitenkin ottaa huomioon, jos se yhdessä muiden henkilön toiminnasta, esimerkiksi varainkäytöstä ja yhteydenpidosta rikoksista epäilyihin, saatujen tietojen kanssa antaa yleisen elämäntekemysmukan mukaan aiheen epäillä hänen jatkavan rikollista toimintaa.

Varsinaisia rikokseen osallisia ja rikoksen suosijoita koskevien tietojen lisäksi epäiltyjen rekisteriin saisi kerätä ja tallettaa myös ehdotetussa uudessa poliisilaissa tarkoitettuja myötävaikuttajia koskevia tietoja. Myötävaikuttajan toiminnan ei aina tarvitsisi olla sellaisenaan rangaistavaa. Henkilön on katsottava myötävaikuttavan rikokseen, jos hänen ja rikoksen tekijän välillä vallitsee rikollisuuteen liittyvä yhteistyösuhde. Tässä mielessä on riittävää, että henkilö esimerkiksi rahoittaa rikosentekijän elämää, majoittaa rikosentekijöitä taikka hankkii näiden käyttöön välineitä. Myötävaikuttamista ei sen sijaan ole esimerkiksi sukulais- tai perhesuhteista tai asiakassuhteesta johtuva normaali yhteydenpito, jollei yhteydenpitoon liity edellä kuvatun kaltaista toimintaa.

Epäiltyjen rekisteriä saisivat käyttää ainoastaan tarkkailutehtäviin määrätty poliisin henkilöstöön kuuluvat. Normaalisti tarvittavat käyttöoikeusrajoitukset asettaa rekisterikohtaisesti rekisterinpitäjä. Koska epäiltyjen rekisteri sisältää erityisen arkaluonteisia tietoja, sen osalta käyttöoikeusrajoituksia asetettaisiin jo lakitasolla. Poliisiyksikkö määrää päätöksellään tietyt, nimetyt henkilöt tarkkailutehtäviin. Epäiltyjen rekisteri korvaisi nykyisen tilapäisen atari-rekisterin.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että tulliasetuksen vuoden 1994 alusta voimaan tulleen 25 a §:n (1164/93) 1 momentin mukaan tullilaitoksessa voidaan pitää tullirikosten ehkäisemistä ja tutkimista varten tullirikosrekisteriä, rangaistusvaatimusrekisteriä ja valvontatietorekisteriä. Tullirikosrekisteriin talletetaan tiedot tut-

kittaviksi saatetuista ja ilmoitetuista tullirikoksista epäillyistä. Valvontatietorekisteriin voidaan tallettaa tunnistetietoja henkilöstä, jonka on riittävästi varmennettujen tietojen perusteella syytä epäillä syyllistyvän tullirikokseen. Valvontarekisteriin talletetaan tiedot myös teosta, johon henkilön epäillään syyllistyvän. Mainittujen henkilörekisterien osalta ei ole siis asetettu rikoksen törkeyttä edellyttävää kynnystä, vaan tietoja voidaan kerätä ja tallettaa kaikkiin tullirikoksiin liittyen.

3 §. *Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä.* Poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) 10 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisin tehtävänä on torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Poliisin hallinnosta annetun asetuksen (359/92) 10 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisin tulee lisäksi antaa sisäasiainministeriön vahvistamien yleisten perusteiden mukaisesti viranomaisille ja yhteisöille sellaisia ohjeita, neuvoja ja tietoja, jotka ovat tarpeen valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi tai siihen kohdistuvien loukkausten estämiseksi sekä pitää yhteyttä ulkomaisiin viranomaisiin.

Suojelupoliisin säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi pitämään toiminnalliseen tietojärjestelmään saisi kerätä ja tallettaa sekä jo tapahtuneisiin että tapahtuvaksi epäiltäviin hankkeisiin ja rikoksiin liittyviä tietoja.

Kerättävät ja talletettavat tiedot on määriteltä asian luonteesta johtuen kansainväliseen tapaan varsin väljästi. Esimerkiksi tietosuojaosuus ei sinällään koske valtion turvallisuutta varten kerättyjen henkilötietojen keräämistä, tallettamista ja käyttöä, vaikkakin jäsenvaltio voi laajentaa joitakin suosituksen periaatteista soveltumaan myös noiden tietojen käsittelyyn. Yhtenäisen hyvän rekisteritavan kehittämiseksi suojelupoliisin toiminnallista tietojärjestelmää koskevat säännökset ehdotetaan otettavaksi poliisin henkilörekistereitä koskevaan lakiin.

Tietojärjestelmä olisi tarkoitettu yhden poliisiyksikön, suojelupoliisin, käyttöön eli sen käyttöoikeus olisi ainoastaan suojelupoliisin henkilöstöön kuuluvilla.

2 luku. Henkilörekisterin perustaminen

4 §. *Henkilörekisterin perustaminen.* Perustettavat henkilörekisterit voisivat olla perustamis päätöksestä ilmenevästä käyttötarkoituksesta riippuen käyttäjäpiiriltään neljänlaisia. Rekisteri voitaisiin perustaa poliisin valtakunnalliseen käyttöön, useamman kuin yhden poliisiyksikön käyttöön, poliisiyksikön käyttöön taikka poliisin henkilöstöön kuuluvan tai poliisin henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön.

Poliisiyksiköllä tarkoitettaisiin tässä laissa poliisin ylijohtoa, poliisin lääninjohtoa, poliisi-piiriä, keskusrikospoliisia, suojelupoliisia, liikkuva poliisia, poliisiopistoa, poliisikoulua, poliisikoiralaitosta ja poliisivarikkoa. Poliisiyksiköjä olisivat myös keskusrikospoliisin, suojelupoliisin ja liikkuva poliisin alueelliset ja paikalliset yksiköt. Tulevaisuudessa kihlakunnat korvaavat poliisipiirit, jolloin poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta vuoden 1993 lopussa annetun esityksen (HE 315/1993 vp) mukaan kihlakunnanviraston poliisiosastot ja kihlakunnan poliisilaitokset tulevat toimimaan nykyisten nimismiespiirien ja poliisilaitosten sijasta poliisin paikallisviranomaisina. Poliisin hallinnollisesta jaotuksesta määrätään poliisin hallinnosta annetussa laissa ja asetuksessa.

Poliisin henkilöstöön kuuluvalla tarkoitettaisiin sekä poliisin palveluksessa olevia virkamiehiä että poliisiin työsopimussuhteessa olevia henkilöitä. Poliisin henkilöstöön kuuluvina pidettäisiin myös poliisikokelaita, joilla on uuteen poliisilakiin ehdotetun 7 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehelle kuuluvat valtuudet suorittaessaan kouluttajansa johdon ja valvonnan alaisena koulutukseen liittyvää tehtävää.

Käyttäjäpiirin määrittely vaikuttaisi muun muassa siihen, pidettäisiinkö poliisiorganisaation sisäistä tietojen vaihtoa henkilörekisterilain näkökulmasta käyttöön vai luovutuksena. Poliisin henkilörekisterin säännönmukaiseen käyttäjäpiiriin kuuluvilla poliisiyksiköillä ja poliisin henkilöstöön kuuluvilla olisi lähtökohtaisesti oikeus käyttää kyseistä rekisteriä. Tietojen luovuttaminen käyttäjäpiirin ulkopuoliselle poliisiyksikölle tai poliisin henkilöstöön kuuluvalla edellyttäisi sitä vastoin luovuttajan tekemää päätöstä tietojen luovuttamisesta.

5 §. *Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettavat henkilörekisterit.* Avoimuuden periaatteen mukaisesti poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetuista pysyvistä automaattisen tietojen-

käsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä säädettäisiin asetuksella, jota koskeva luonnos on tämän esityksen liitteenä. Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetut tilapäiset automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävät henkilörekisterit ja poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetut manuaalisesti ylläpidettävät henkilörekisterit perustettaisiin sisäasiainministeriön päätöksellä.

Nykyiset poliisin valtakunnalliset henkilörekisterit on kuvattu kumottavaksi ehdotetussa asetuksessa poliisin valtakunnallisista pysyvistä atk-henkilörekistereistä ja sisäasiainministeriön päätöksessä poliisin valtakunnallisista manuaalisista ja tilapäisistä atk:illa ylläpidettävistä henkilörekistereistä. Uusia myöhemmin mahdollisesti toteutettavia rekistereitä olisivat mm. rikosilmoitushakemisto, tunnistettavien tiedosto, aselupatiedosto, henkilökorttiedosto, tarkastuskorttiedosto ja ulkomaalaisten tunnistamistiedosto. Atari-rekisteri korvattaisiin epäilyjen rekisterillä.

Uudessa poliisin henkilörekistereitä koskevassa asetuksessa mahdollistettaisiin toisaalta varsinaisiin poliisitarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien ja toisaalta hallinnollisiin tarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien kokoaminen kahdeksi tietojärjestelmäksi, joilla kummallakin tietojärjestelmällä olisi oma, osatiedostojen yhteinen henkilön henkilöllisyyttä koskevia tietoja sisältävä osa. Tällä saavutettaisiin merkittävää työnsäästöä, kun henkilöllisyyttä koskevia tietoja ei näin tarvitsisi tallettaa ja päivittää jokaisen osatiedoston osalta erikseen. Sääöksillä ei muutenkaan tulisi estää kehittyvän tekniikan hyväksikäyttöä, mikäli tietosuoja kyetään turvaamaan myös uusissa teknisissä ratkaisuissa. Usein kehittyvä tekniikka mahdollistaa myös aiempaa paremman tietosuoja ja -turvan tason.

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien rekisterinpitäjänä olisi poliisin ylijohd. Rekisterinpitäjänä se ratkaisisi rekisterien tietosisältöä, rekisteritietojen käyttöä ja luovuttamista sekä rekisterien kehittämistä koskevat periaatteelliset kysymykset. Rekistereitä ylläpitäisi keskusrikospoliisi poliisin ylijohdon valvonnassa. Ylläpito kattaisi mm. rekisteritietoja koskevien ilmoitusten vastaanoton, tietojen luovuttamisen ja tulosteiden toimittamisen sekä muut tietopalvelutehtävät. Keskusrikospoliisi osallistuisi myös rekisterien kehittämiseen.

6 §. *Useiden poliisiyksiköiden käyttöön tarkoi-*

tetut henkilörekisterit. Useiden poliisiyksiköiden käyttöön tarkoitettuja henkilörekistereitä tarvittaisiin varsinkin useammasta paikallispoliisin yksiköstä koostuvilla yhteistoiminta-alueilla. Yhteistoiminta-alueen poliisiyksiköillä voisi olla esimerkiksi yhteinen tutkinta- ja virka-apujärjestelmä. Yhden poliisiyksiköistä tulisi rekisterinpitäjänä vastata koko rekisteristä. Luonnollisesti muutkin käyttäjäpiiriin kuuluvat poliisiyksiköt vastaisivat omalta osaltaan rekisteriin tallettamistaan tiedoista eli ne rinnastuisivat tältä osin henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen tarcoittamiin toissijaisiin rekisterinpitäjiin.

7 §. *Poliisiyksikön käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit.* Nykyisin käytössä olevia yhden poliisiyksikön käyttöön tarkoitettuja henkilörekisterejä on kuvattu edellä yleisperusteluiden jaksossa 1.3..

Tärkeimpiä yhden poliisiyksikön käyttöön tarkoitettuja henkilörekistereitä on tutkinta- ja virka-apujärjestelmä. Kyseinen järjestelmä on atk:n avulla ylläpidettävä rekisteri, johon kerätään ja talletetaan tietoja sellaisista poliisitoimenpiteistä, joiden yhteydessä laaditaan esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (575/88) 1 §:ssä tarkoitettu rikosilmoitus tai niin sanottu sekalaisilmoitus. Poliisitoimenpiteessä voi olla kysymys rikoksen esitutkinnasta, uuteen poliisilakiin ehdotetun 36 §:n tarkoittamasta poliisitutkinnasta tai virka-avun antamisesta. Mainituissa ilmoituksissa esiintyy henkilöitä ilmoittajina, todistajina, asianomistajina, rikoksesta epäiltyinä ja muuten ilmoitukseen liittyvinä. Rikosilmoitusten tallettamisesta atk:n avulla ylläpidettävään tiedostoon säädettään esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 3 momentissa.

Tutkinta- ja virka-apujärjestelmään liittyvät juttukohtaiset vihjetieto-osat eivät kuulu poliisiyksikön käyttöön tarkoitettuun henkilörekisteriin, vaan ne ovat tilapäisiä ehdotetussa 8 §:ssä tarkoitettuja henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuja henkilörekistereitä.

Keskusrikospoliisin käyttöön suunniteltu DNA-tutkimuksiin liittyvä rekisteri olisi tyypillinen säännöksen tarkoittama yksikkökohtainen rekisteri, johon talletettaisiin rikostutkinnan yhteydessä saatuihin verinäytteisiin liittyviä tietoja, joita hyödynnettäisiin keskusrikospoliisin lausunnonantotoiminnassa ja rikosten sarjoittamisessa.

8 §. *Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit.* Varsinkin laajojen yksit-

täisten tehtävien suorittamista varten on usein tarpeen perustaa erillisiä tehtävää suorittavan henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuja henkilörekistereitä. Tällaiset henkilörekisterit ovat yleensä luonteeltaan tilapäisiä.

Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuja henkilörekisterit liittyvät useimmiten rikosten esitutkintaan. Kuten edellä on todettu tällainen rekisteri muodostuu myös tutkinta- ja virka-apujärjestelmän vihjetieto-osasta. Kysymyksessä on eräänlainen nykyaikainen versio tutkijan muistilehtiöstä.

Rekisterin perustamisesta päättäisi tehtävästä vastaava poliisin henkilöstöön kuuluva, joka rikosten esitutkinnan osalta on yleensä tutkinnanjohtaja.

Rekisteriä perustettaessa sen käyttäjäpiiri tulisi määrittää hallinnon palveluperiaatteen mukaisesti laajuudeltaan sellaiseksi, ettei esimerkiksi varsinainen tutkijan lomalla oleminen estäisi asian tehokasta hoitamista.

9 §. *Rekisterin perustamispäätös, rekisteriseloste ja rekisteri-ilmoitus.* Pääsääntöisesti henkilörekisterin perustamisesta olisi tehtävä kirjallinen päätös, rekisteristä olisi laadittava rekisteriseloste ja rekisterin perustamisesta olisi ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle.

Kirjallisen perustamispäätöksen vaatimuksesta poikettaisiin lailla tai asetuksella perustettujen henkilörekisterien, manuaalisesti ylläpidettävien useiden poliisiyksiköiden tai poliisiyksikön käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien ja henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien osalta. Henkilön ja työryhmän käyttöön perustettujen henkilörekisterien osalta ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää kirjallista perustamispäätöstä rekisterien tilapäisluonteisuuden vuoksi.

Henkilörekisterilain 10 §:n 1 momentin mukaan rekisteriseloste on laadittava automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä. Ehdotuksen mukaan rekisteriseloste olisi laadittava myös poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetuista manuaalisesti ylläpidettävistä henkilörekistereistä. Toisaalta rekisteriselostetta ei tarvitsisi laatia henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitetuista henkilörekistereistä. Kuten edellä on todettu ne ovat yleensä luonteeltaan tilapäisiä.

Tietosuojavaltuutetulle tehtäviä ilmoituksia koskeva yleissäännös on henkilörekisterilain 30 §. Tietosuojasuosituksen mukaan pysyvistä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä tulisi tehdä il-

moitus valvontaviranomaiselle. Suosituksen mukaan myös tilapäisistä henkilörekistereistä tulisi ilmoittaa valvontaviranomaiselle joko tämän kanssa sovittujen ehtojen tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Ehdotetun säännöksen 3 momentissa säänneltäisiin tyhjentävästi ilmoitusvelvollisuus tietosuojavaltuutetulle. Ehdotuksessa ilmoitusvelvollisuus on laajennettu koskemaan valtakunnallisten rekisterien osalta myös manuaalisesti ylläpidettäviä rekistereitä. Ilmoitusvelvollisuus koskisi myös automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettäviä poliisin valtakunnalliseen käyttöön, useiden poliisiyksiköiden käyttöön ja poliisiyksikön käyttöön tarkoitettuja tilapäisiä henkilörekistereitä. Ilmoitusvelvollisuus ei sitä vastoin koskisi henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuja henkilörekistereitä niiden suuren lukumäärän ja tilapäisluonteisuuden vuoksi. Henkilörekisterin olennaisena muuttamisena voidaan henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan pitää muun ohella rekisterin käyttötarkoituksen muuttamista sekä säännönmukaisten tietojen luovutusten laajentamista.

3 luku. Henkilötietojen kerääminen ja tallettaminen

10 §. *Yksittäiseen tehtävään liittymättömät tiedot.* Tietosuojasuosituksen mukaan henkilötietojen kerääminen poliisitarkoituksiin olisi rajoitettava sellaisiin tietoihin, jotka ovat tarpeen todellisen vaaran (real danger) estämiseksi tai erityisen rikoksen (specific criminal offence) torjumiseksi. Suosituksen mukaan kansallisessa lainsäädännössä olisi oltava erityissäännöksiä kaikista tätä säännöstä koskevista poikkeuksista.

Tietosuojasuosituksen perustelujen mukaan "todellista vaaraa" ei tule ymmärtää rajoittamaan tiettyyn rikokseen tai rikoksentehtävään, vaan se sisältää kaikki olosuhteet, joissa on perusteltu epäily siitä, että vakavia rikoksia on tehty tai saatetaan tulla tekemään poislukien perusteettomat spekulatiiviset mahdollisuudet. Esimerkiksi perusteltu epäily siitä, että tarkemmin määrittelemättömiä huumausaineita on tuotu laittomasti maahan tietyn sataman kautta tarkemmin määrittelemättömällä yksityisveneellä oikeuttaisi suosituksen perustelujen mukaan tietojen keräämisen kaikista kyseistä satamaa käyttävistä yksityisveneistä, mutta ei

kaikista veneistä, niiden omistajista ja matkustajista, jotka käyttävät mitä tahansa maan satamaa.

Ehdotetulla säännöksellä mahdollistettaisiin eräiltä osin sellainenkin tietojen kerääminen ja tallettaminen, joka ei ahtaasti tulkiten mahtuisi tietosuojasuosituksen todellinen vaara tai erityinen rikos -kriteerin puitteisiin. Kyseessä olisivat yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saadut tiedot, jotka eivät liity kyseiseen yksittäiseen tehtävään. Ne liittyisivät toki johonkin toiseen yksittäiseen tehtävään, mutta tuon toisen tehtävän ei tarvitsisi olla vielä tietojen tallettamishetkellä tarkasti rajautunut. Mainittuja vihjeluonteisia tietoja saisi tallettaa ainoastaan epäiltyjen rekisteriin, suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään ja tilapäisiin henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

Epäiltyjen rekisteristä ja suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä säädettäisiin ehdotetussa laissa, sen 2 ja 3 §:ssä. Vertailun vuoksi voidaan tosin todeta, että tullilain vuoden 1994 alusta voimaan tullessa 5 §:n 2 momentissa (1163/93) valtuutetaan säätämään asetuksella tullilaitoksessa tullirikosten ehkäisemistä ja tutkimista varten pidettävistä henkilörekistereistä. Samaan aikaan voimaan tullessa tulliasetuksen 25 §:n 1 momentissa on säädetty muun muassa tullirikosrekisteristä, johon talletetaan tiedot tullirikoksista epäillyistä ja valvontatietorekisteristä, johon talletetaan tunnistetiedot henkilöistä, joiden on syytä epäillä syyllistyvän tullirikokseen.

Tilapäiset henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit toimisivat eräänlaisina muistilehtiöinä. Se, miten pitkään tilapäistä rekisteriä voitaisiin pitää, riippuisi kyseisen yksittäisen tehtävän laadusta, esimerkiksi tutkittavana olevan rikoksen vanhentumisajasta. Mikäli vihjeluonteiset tiedot eivät olisi täsmentyneet yksittäisen tehtävän päättymiseen mennessä, ne olisi siirrettävä epäiltyjen rekisteriin tai suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään taikka hävitettävä.

Tietojen vihje- ja arkaluonteisuuden vuoksi näiden tietojen käyttäminen ja luovuttaminen olisi tavallista rajoitetumpaa: tietojen luovuttamisesta poliisille säädettäisiin 17 §:n 2 momentissa ja 18 §:n 2 momentissa sekä niiden käyttämisestä ja luovuttamisesta luotettavuuslausuntoja annettaessa 23 §:n 2 momentissa.

Ehdotetulla vihjetietojen erityissäätelyllä toteutettaisiin osaltaan tietosuojasuosituksen vaa-

timusta eri tietoluokkien erottamisesta mahdollisuuksien mukaan niiden tarkkuuden ja luotettavuuden mukaan. Suosituksen mukaan erityisesti tosiasioihin perustuvat henkilörekisterit olisi erotettava tiedoista, jotka perustuvat mielipiteisiin tai henkilökohtaisiin arvioihin.

11 §. *Arkaluonteiset tiedot.* Henkilörekisterilain 6 §:n 1 momentin mukaan lähtökohtana on, ettei henkilörekisteriin merkittäviksi saa kerätä eikä rekisteriin tallettaa arkaluonteisia tietoja. Lain 6 §:n 2 momentin kuusikohtaisessa luettelossa määritellään arkaluonteisina pidettävät tiedot. Lain 7 §:ssä säädetään poikkeuksista arkaluonteisten tietojen rekisteröintikielosta. Yhtenä poikkeuksena mainitaan henkilörekisteri, josta on säädetty laissa tai asetuksessa tai jonka perustaminen johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle säädetyistä taikka lain tai asetuksen nojalla määrätystä tehtävästä.

Tietosuojasopimuksen 6 artiklan mukaan artiklassa mainittuja erityisiä tietoryhmiä ei saa käsitellä automaattisessa tietojenkäsittelyssä, jollei kansallinen laki takaa riittävää turvaa. Sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan poikkeaminen 6 artiklasta on sallittu silloin, kun sellaisesta poikkeamisesta on sopimuspuolen lainsäädännössä säädetty ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi, rikosten ehkäisemiseksi taikka rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi.

Tietosuojasuosituksen mukaan tietojen kerääminen henkilöistä pelkästään sen perusteella, että heillä on jokin suosituksessa mainittu erityinen ominaisuus olisi kiellettävä. Näitä tekijöitä koskevia tietoja voitaisiin kerätä vain, jos se on ehdottoman tärkeää jonkin tutkimuksen tarkoituksen.

Henkilörekisterilaissa arkaluonteisina tietoina pidetään myös henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta. Koska tarve rikostietojen keräämiseen ja tallettamiseen johtuu välittömästi poliisille uuteen poliisilakiin ehdotetun 1 §:n 1 momentissa säädetyistä tehtävistä, mainitut tiedot rinnastettaisiin poliisin osalta muihin kuin arkaluonteisiin tietoihin. Tietoja saisi siten kerätä ja tallettaa silloin, kun ne ovat henkilörekisterin käyttötaroituksen kannalta tarpeellisia.

Henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan rotua tai etnistä alkuperää, henkilön

yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta, henkilön seksuaalista käyttäytymistä taikka henkilön saamia sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia ja niihin liittyviä sosiaalihuollon palveluja, saisi kerätä ja tallettaa ainoastaan silloin, kun se on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Mainituilla seikoilla voi olla merkitystä esimerkiksi yksittäisen rikoksen esitutkinnassa. Tällöinkin tiedon saisi tallettaa ainoastaan silloin, kun tallettaminen arvioitaisiin välttämättömäksi kyseisen esitutkinnan onnistumisen kannalta eli haluttuun lopputulokseen ei todennäköisesti voitaisi päästä muutoin kuin tiedon tallettamalla.

Henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoito- ja hoitoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia kuvaamaan tarkoitettuja tietoja saisi kerätä ja tallettaa ensinnäkin silloin, kun se on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Toisaalta poliisin yksittäisen tehtävän yhteydessä saamia terveydentilätietoja voitaisiin tallettaa myös vastaisen varalle, jos se olisi rekisteröidyn oman turvallisuuden tai poliisin työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä. Rekisteröidyn omasta turvallisuudesta olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun päihtyneenä säilöön otetun todettaisiin sairastavan jotakin pitkäaikaissairautta. Tiedon tallettamisella turvataisiin henkilön oikea käsittely ja hoito mahdollisen uuden säilöönoton yhteydessä. Poliisin työturvallisuudesta olisi kysymys lähinnä silloin, kun kohdehenkilön terveydentila aiheuttaa väkivaltaisuutta tai vaikuttaa hänen väkivaltaisuutensa vaarallisuuteen. Väkivaltaisuuden olisi oltava todettua tai perustellusti epäiltyä. Perustellusti epäilystä väkivaltaisuudesta olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun lääkäri pyytää poliisilta virka-apua mielisairaana kuljetukseen. Mielenterveyslain (1116/90) 31 §:n 1 momentin mukaan lääkärin virka-apupyynnön perusteena on nimenomaisesti oltava potilaan väkivaltaisuus tai muu vastaava syy. Väkivalan vaarallisuuteen taas vaikuttaisi esimerkiksi henkilön HIV-tartunta.

Kysymys tietojen arkaluonteisuudesta liittyy myös henkilötuntomerkkien ottamiseen. Henkilötuntomerkkien ottamisesta säädetään pakkokeinolain 6 luvun 4 §:ssä ja ulkomaalaislain 53 a §:ssä (639/93). Säännösten mukaan henkilötuntomerkit voidaan ottaa myös rekisteröintiä varten. Henkilötuntomerkkejä talletetaan lähinnä tuntomerkkirekisteriin sekä tulevaisuu-

dessa ulkomaalaisten tunnistamisrekisteriin ja keskusrikospoliisin DNA-rekisteriin. Esimerkiksi rikoksesta epäillyn henkilön ihonväriä tai vammoja voidaan käyttää samanlaisina näkyvinä tuntomerkkeinä kuin esimerkiksi henkilön hiusten väriä tai henkilön pituutta ilman että olisi kysymys kielletystä rotua tai terveydentilaa kuvaavan tiedon keräämisestä ja tallettamisesta. Poliisitoimenpiteiden kohteeksi jo joutuneen henkilön näkyvien tuntomerkkien tallettamisessa ei ole vaaraa sellaisesta leimaamistarkoituksessa tapahtuvasta tietojen rekisteröinnistä, joka henkilörekisterilain arkaluonteisten tietojen rekisteröintikiellolla oli lakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan tarkoitus estää.

12 §. *Kuuntelulla saadut tiedot.* Tietosuojausosoituksen mukaan teknisellä tarkkailulla tai muuten automaattisesti tapahtuvan tietojen keräämisen edellytyksistä olisi oltava erityissäännökset.

Uuden poliisilain 28-33 §:än ehdotetaan säännöksiä teknisestä valvonnasta ja teknisestä tarkkailusta. Tekninen tarkkailu käsittäisi teknisen kuuntelun, teknisen katselun ja teknisen seurannan. Vastaavasti pakkokeinolain 5 luvun 14—28 §:än ehdotetaan säännöksiä telekuuntelusta, televalvonnasta, salaisesta teknisestä kuuntelusta, salaisesta teknisestä katselusta ja salaisesta teknisestä seurannasta.

Varsinkin salaa kuuntelemalla tapahtuva tietojen hankkiminen merkitsee niin syvälle kansalaisen oikeusasemaan puuttumista, että myös kuuntelemalla saatujen tietojen henkilörekistereihin keräämisestä ja tallettamisesta on syytä säätää erikseen. Tiedot tulisivat yleensä tallettaviksi epäiltyjen rekisteriin, suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään tai tilapäisiin henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

Ehdotetun uuden poliisilain nojalla tapahtuvalla rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi suoritettavalla teknisellä kuuntelulla saatuja, kyseiseen rikokseen liittymättömiä tietoja saisi poliisin henkilörekistereitä koskevaan lakiin ehdotettavan säännöksen mukaan tallettaa henkilörekistereihin vain, jos tiedot koskisivat sellaista toista rikosta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua voitaisiin myös suorittaa.

Vastaavasti muutettavaksi ehdotetun pakkokeinolain nojalla tapahtuvalla rikoksen tutkimiseksi suoritettavalla telekuuntelulla tai salaisella teknisellä kuuntelulla saatuja, kyseiseen

rikokseen liittymättömiä tietoja saisi pakkokeinolakiin ehdotetun 5 luvun 26 §:n mukaan tallettaa poliisin muihin rekistereihin vain, jos tiedot koskisivat sellaista toista rikosta, jonka tutkinnassa voitaisiin saada lupa telekuunteluun tai salaiseen tekniseen kuunteluun. Lisäksi tiedot saataisiin tallettaa, jos niitä tarvittaisiin sellaisen törkeän rikoksen estämiseen, josta ilmoittamatta jättäminen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 19 §:n 1 momentissa (1304/93). Muista rikoksen estämiseen liittyvistä poliisin toimivaltuuksista säädettäisiin ehdotuksessa uudessa poliisilaissa.

Sellaisen kuuntelulla saadun ylimääräisen tiedon käsittelystä, jota ei tallettaisi henkilörekistereihin, säädettäisiin uuden poliisilain ehdotuksessa 33 §:ssä ja pakkokeinolain ehdotuksessa 5 luvun 25 ja 26 §:ssä.

Henkilörekisterin käsite on joiltakin osin tulkinvarainen. Hallituksen henkilörekisterilakia koskevan esityksen perusteluissa jätettiin esimerkiksi se, milloin manuaaliset asiakasrekisterit tulevat lain tarkoittaman rekisterikäsitteen piiriin, rajatapauksissa oikeuskäytännön varaan. Samaan tapaan teknisen valvonnan ja tarkkailun yhteydessä syntyviä teknisiä tallenteita ei ole tässä ehdotuksessa pidetty sellaisinaan henkilörekisterinä. Automaattisesti syntyvää tallennetta ei muokkamattomana ole yleensä katsottava henkilörekisterilain 2 §:n 2 kohdan tarkoittamaksi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla käsiteltäväksi tietojoukoksi tai järjestetyksi tietojoukoksi, josta tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. Mikäli poliisilain ja pakkokeinolain säännöksiä tällaisten tallenteiden käsittelystä ei pidetä riittävinä, asiasta olisi säädettävä erikseen omassa laissaan. Tietosuojavaltuutettu on esittänyt, että esimerkiksi videovalvonnasta olisi säädettävä Ruotsin tapaan omassa laissaan.

13 §. *Poliisin tietojen saanti eräistä rekistereistä.* Viranomaisten tiedonsaantioikeutta ja tiedonantovelvollisuutta koskevat lukuisat säännökset määrittelevät nykyisellään varsin epäyhtenäisesti tiedon luovutuksen perusteet. Lähtökohtaisesti poliisin oikeudesta saada tietoja tulisi säätää kutakin tietojen luovuttajaa koskevassa lainsäädännössä varsinkin silloin, kun luovuttajana on muu viranomainen. Tällaisia säännöksiä onkin esimerkiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetussa laissa (819/89), rikosrekisterilaissa (770/93) ja tullilaissa. Kun tietojen luovuttamista koskevat säännökset ei-

vät kuitenkaan ole nykyisellään kattavia, poliisin tehokkaan toiminnan turvaamiseksi poliisille välttämättömien tietojen saannista tulee säätää poliisilainsäädännössä, kunnes tietojen luovuttamista koskevat säännökset on saatu uudistettua.

Poliisin yleisestä oikeudesta saada tietoja ehdotetaan säädettäväksi uuden poliisilain 34 ja 35 §:ssä. Ensin mainittu säännös koskisi tietojen saantia viranomaiselta ja jälkimmäinen säännös tietojen saantia yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä. Poliisin oikeuteen saada tietoja vaikuttaisivat myös eräitä yhteistoimintatehtäviä koskevat erityislait. Tällaisia yhteistoimintatehtäviä ovat muun muassa poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta sekä ulkomaalaisvalvontaan liittyvä viranomaisten yhteistoiminta.

Poliisin henkilörekistereitä koskevassa laissa sijaitsisivat tarvittavat erityissäännöksiä täydentävät säännökset ehdotetussa uudessa poliisilaissa tarkoitettujen tietojen saamisesta eräiden muiden viranomaisten rekistereistä teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa.

Varsinkin jatkuva (on-line) tekninen käyttöyhteys eroaa muusta tietojen massaluovutuksesta tai yksittäisen tiedon luovutuksesta, koska se tarjoaa yleensä käyttäjälleen selailuoikeuden, jonka käyttöä rekisterinpitäjä ei voi valvoa yhtä tehokkaasti kuin muuta tietojen luovuttamista. Teknisen käyttöyhteyden järjestäminen edellyttää myös teknisten ja taloudellisten kysymysten ratkaisemista, minkä vuoksi asiasta edellytettäisiin sovittavan asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa.

Teknisen käyttöyhteyden saamisesta seuraisi useissa tapauksissa, että samaa tietoa ei tarvitsisi tallettaa poliisin henkilörekistereihin. Esimerkiksi poliisin mahdollisuus saada oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista, annetuista rangaistumääräyksistä ja tuomituista sakkorangaistuksista edistäisi lupahallintoratkaisuiden perustamista relevantteihin tietoihin ja tehostaisi lupavalvontaa.

Poliisilla olisi myös oikeus saada eräitä tietoja konekielisessä muodossa. Tietojen siirtäminen konekielisessä muodossa parantaisi poliisin henkilörekisterien ajantasaisuutta. Kun poliisi saisi esimerkiksi oikeushallinnon tietojärjestelmistä tiedot syyttäjien eräistä syyttämättäjättämispäätöksistä ja tuomioistuinten lainvoimai-

sista ratkaisuksista, joilla syyte on hylätty, poliisin henkilörekistereistä voitaisiin poistaa tiedot henkilöistä, joiden ei ole todettu syyllistyneen rikokseen, josta heitä on epäilty. Nykyisellään poliisi saa mainittuja tietoja vain satunnaisesti. Tietojen siirtäminen konekielisessä muodossa parantaisi myös tietojensiirron turvallisuutta sekä vähentäisi siirtotyössä syntyviä virheitä ja työhön tarvittavaa henkilötyöpanosta.

14 §. *Tietojen suorakäyttöinen tallettaminen.* Eräät muut viranomaiset voisivat tallettaa suorakäyttöisesti tietoja poliisin rekistereihin. Tällaisia tietoja olisivat muiden viranomaisten etsintäkuulutuksia koskevat tiedot sekä poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintaan sekä ulkomaalaisvalvontaa koskevaan viranomaisten yhteistoimintaan liittyvät tiedot.

Nykyisellään viranomainen kokoa mainitut tiedot ja lähettää ne poliisille, joka tallettaa tiedot rekistereihinsä. Suorakäyttöinen tallettaminen nopeuttaisi tiedonsiirtoa ja parantaisi siten poliisin henkilörekisterien ajantasaisuutta. Se myös lisäisi tietojensiirron turvallisuutta. Kun samalla välttyttäisiin saman tiedon kahdenkertaiselta käsittelyltä, vähenisivät siirron yhteydessä syntyvät virheet ja siirtotyöhön tarvittava henkilötyöpanos.

4 luku. Rekisteröidyn tarkastusoikeus

15 §. *Tarkastusoikeuden rajoitukset.* Henkilörekisterilain 11 §:n mukaan jokaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on talletettu tai ettei rekisterissä ole häntä koskevia tietoja. Lain 12 §:n mukaan tarkastusoikeutta ei kuitenkaan ole mm. silloin, jos tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta taikka suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön, haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä taikka olla vastoin muuta erittäin tärkeää yleistä etua. Tarkastusoikeutta ei ole myöskään silloin, jos tiedon antaminen saattaisi olla vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua. Henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa mainitaan esimerkkinä erittäin tärkeästä yksityisestä edusta, että poliisi voi olla antamatta tiedon siitä, kuka on antanut tiedon rekisteröidyn syyllistymisestä tiettyyn rikokseen.

Tietosuoja sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuksen 8 artiklan b kappaleessa tarkoitettua tarkastusoikeudesta poikkeami-

nen on sallittu silloin, kun sellaisesta poikkeamisesta on sopimuspuolen lainsäädännössä säädetty ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi, rikosten ehkäisemiseksi taikka rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi.

Tietosuoja sopimuksen mukaan oikeutta päästä henkilörekisteriin olisi rajoitettava vain, jos rajoittaminen on välttämätöntä poliisin laillisen tehtävän suorittamiseksi taikka tarpeen rekisteröidyn suojelemiseksi tai muiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Suosituksen perusteluissa mainitaan esimerkkinä muiden oikeuksien ja vapauksien suojelemisesta todistajien ja poliisille tietoja antaneiden suojeleminen.

Todistajien ja tiedottajien suojeleminen on huomioitu myös ehdotuksessa uuden poliisilain 43 §:n vaitiolo-oikeutta koskevaksi säännökseksi, jonka mukaan poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole todistajana tai muuten kuultaessa velvollinen ilmaisemaan hänelle palvelussuhteessaan tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä.

Henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan henkilörekisterilaisissa mainittujen rajoitusperusteiden käyttäminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Niiden perusteella eivät tietyt rekisterit sellaisenaan jää tarkastusoikeuden ulkopuolelle, ellei rajoitusta ole nimenomaisesti säädetty erikseen. Tulkintaongelmien välttämiseksi henkilörekisterilain yleisiä tarkastusoikeuden rajoituksia ehdotetaan täsmennettäväksi eräiden poliisin henkilörekistereitä koskevien tyyppitapausten osalta toteamalla nimenomaisesti, ettei tarkastusoikeutta olisi myöskään epäiltyjen rekisteriin, suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään eikä muihin poliisin henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus- tai tekotapatietoihin.

Epäiltyjen rekisterin tiedot ovat säännönmukaisesti sellaisia, joiden antaminen saattaisi haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä. Henkilö saattaisi esimerkiksi vaihtaa suunnitteleman rikoksen kohdetta tai hävittää jo tapahtuneeseen rikokseen liittyviä todisteita tullessaan tietoiseksi poliisilla jo olevista vihjetiedoista. Vaikkei rekisteristä ilmenisikään mahdollisen todistajan tai tiedottajan nimeä, saattaisi tietojen sisältö välillisesti paljastaa todistajan tai tiedottajan henkilöllisyyden ja

tämä saattaisi joutua kostotoimenpiteiden kohteeksi. Tietojen antaminen rekisteröidylle olisi siten vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua. Vastaavasti suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tiedot ovat säännönmukaisesti sellaisia, joiden antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta. Myös suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään saattaa liittyä kysymys todistajan tai tiedottajan turvallisuudesta. Tietojen antaminen henkilöä tai tekoa koskevista luokitus- tai tekotapatiedoista haittaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä. Henkilö voisi esimerkiksi muuttaa poliisin tiedossa olevia erityistuntemerkkejään tai rikosentekotapojaan. Lainkohdan tarkoittamia luokitus- ja tekotapatietoja sisältyy lähinnä tunto-merkki- ja tekorekistereihin.

Tietosuojasuosituksen perustelujen mukaan tarkastusoikeuttaan toteuttavalla rekisteröidyllä tulisi olla ensikädessä oikeus esittää pyyntönsä suoraan rekisterinpitäjälle. Vähintäänkin oikeutta tulisi voida käyttää valvontaviranomaisen välityksellä.

Tietosuojadirektiiviehdotuksen 14 artiklan 2 kohdan mukaan rekisteröidyn tarkastusoikeutta rajoitettaessa valvontaviranomainen tulee oikeuttaa suorittamaan tarpeelliset tarkastukset rekisteröidyn pyynnöstä vahvistaakseen tietojenkäsittelyn lainmukaisuuden kuitenkin niin, että tarkastusoikeuden rajoittamisen syynä oleita etuja kunnioitetaan.

Tietosuojavaltuutetulla on henkilörekisterilain 32 §:n nojalla aina oikeus itse tarkastaa henkilörekistereitä. Ehdotettuun 2 momenttiin on otettu lähinnä informatiivisessa tarkoituksessa maininta tietosuojadirektiiviehdotuksen mukaisesta välillisestä tarkastuksesta.

16 §. *Tarkastusoikeuden toteuttaminen.* Poliisin henkilörekistereiden osalta poikettaisiin eräiltä osin rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamista koskevista henkilörekisterilain 11 ja 14 §:n säännöksistä.

Varsinkin kun rekisteröidyn olisi jäljempänä selostettavasta syytä esitettävä pyyntönsä henkilökohtaisesti poliisin luona, on poliisin henkilörekistereiden osalta syytä mahdollistaa hallinnon palveluperiaatteen mukaisesti se, että rekisteröity voi toteuttaa tarkastusoikeutensa muussakin kuin rekisterinpitäjänä toimivassa poliisiyksikössä. Erityisen tärkeää tämä on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetuissa rekistereissä, joiden rekisterinpitäjä olisi poliisin ylijohdo. Rekisterinpitäjä antaisi tarvittaessa tarkempia määräyksiä tai ohjeita järjes-

telyn toteuttamisesta. Käytännössä rekisteröity voisi esittää pyyntönsä lähimmässä poliisiyksikössä, joka välittäisi pyynnön edelleen rekisterinpitäjälle tai antaisi annettujen määräysten ja ohjeiden mukaisesti mahdollisesti käytössään olevat tiedot suoraan rekisteröidylle. Myös poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien rekisteriselosteiden tulisi olla kaikissa poliisiyksiköissä nähtävillä.

Kuten jäljempänä tarkemmin selostetaan, poliisin henkilörekisterien tiedot ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä. Tämän ja tietojen arkaluonteisuuden vuoksi poliisin on pystyttävä varmistamaan tietoja pyytävän henkilön henkilöllisyys. Rekisteröidyn olisi tästä syystä esitettävä pyyntönsä henkilökohtaisesti poliisin luona ja hänen olisi todistettava henkilöllisyytensä. Henkilörekisterilain mahdollistamaa omakätisesti allekirjoitettua kirjettä ei siis voitaisi yleensä hyväksyä. Etsintäkuulutus- ja täytäntöönpanotietojen osalta tietoja pyytävän henkilökohtainen läsnäolo olisi välttämätöntä siitakin syystä, ettei henkilö voisi tietoja kirjallisesti tiedustelemalla vältellä kiinnijäämistä tai seuraamuksen täytäntöönpanoa.

Henkilörekisterilain 11 §:n 1 momentin mukaisesti rekisteröidyn olisi tarkastusoikeutta käyttäessään ilmoitettava tiedon etsimiseksi tarpeelliset seikat. Kuten henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, rekisteröidyn myötävaikutus on tarpeen erityisesti silloin, kun henkilörekisteri on asiaperusteinen eli järjestetty muun kuin henkilön nimen tai henkilötunnuksen mukaan taikka kun rekisteröityä koskevat tiedot esiintyvät toisen henkilön liitännäistietoina. Poliisin henkilörekistereiden osalta rekisteröidyn myötävaikutus saattaisi tarkoittaa esimerkiksi rekisterimerkinnän aiheuttaneen tapahtuman riittävää yksilöintiä. Erityisen tärkeää yksilöinti olisi silloin, kun rekisteröity käyttäisi tarkastusoikeuttaan edellä kuvatulla tavalla muun kuin rekisterinpitäjänä toimivan poliisiyksikön välityksellä.

5 luku. Henkilötietojen luovuttaminen ja käyttäminen

17 §. *Tietojen luovuttaminen poliisille tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen.* Myös poliisiorganisaation sisällä tapahtuvaa tietojenvaihtoa pidettäisiin henkilörekisterilain tarkoittamana tietojen luovuttami-

sena, jos tiedot vastaanottava poliisiyksikkö tai poliisin henkilöstöön kuuluva ei kuuluisi niiden yksiköiden tai henkilöiden piiriin, joiden käyttöön henkilörekisteri on perustettu.

Tietosuojaosuutuksessa erotetaan poliisitar-koitukset (police purposes) ja hallinnolliset tarkoitukset (administrative purposes). Suosi-tuksen mukaan poliisitarkoituksella ymmärretään kaikkia tehtäviä, joita poliisiviranomaisen on suoritettava rikosten estämiseksi ja torjumi-seksi sekä yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi. Suosituksen perustelujen mukaan hallinnolliset tarkoitukset liittyvät esimerkiksi ampuma-ase-lupiin ja kadonneeseen omaisuuteen. Peruste-luissa tosin myönnetään, ettei näiden kahden tarkoituksryhmän tarkka erottelu ole aina mah-dollista. Esimerkiksi ampuma-aseiden luvanva-raisuudella pyritään ylläpitämään yleistä järjes-tystä ja turvallisuutta sekä ennalta estämään rikoksia. Omaisuuden katoamisen taustalla taas on usein rikos.

Tietosuojaosuutuksen mukaan hallinnollisiin tarkoituksiin kerätyt tiedot olisi talletettava erillisenä henkilörekisterinä. Joka tapauksessa olisi ryhdyttävä toimiin, ettei hallinnollisiin tietoihin sovelleta poliisin tietoihin sovellettavia määräyksiä.

Säännöksessä toteutettaisiin tietosuojaosui-tuksen tarkoittama jaottelu siten, että ensim-mäisessä momentissa säädettäisiin poliisitarkoi-tuksiin perustettujen henkilörekisterien tietojen luovuttamisesta ja kolmannessa momentissa hallinnollisiin tarkoituksiin perustettujen henki-lörekisterien tietojen luovuttamisesta.

Tietosuojaosuutuksen mukaan tietojen luo-vuttaminen poliisin yksiköiden välillä poliisitar-koituksiin käytettäväksi olisi sallittava vain, jos on lainmukainen tarve sellaiseen tietojen luo-vuttamiseen näiden yksiköiden laillisen toimi-vallan rajoissa. Suosituksen ja sen perustelujen mukaan sääntöä, jonka mukaan luovutettuja tietoja ei saisi käyttää muihin tarkoituksiin kuin mitkä on ilmoitettu tietoja pyydetessä, ei sovelleta tietojen luovuttamiseen poliisin yksiköiden välillä.

Kuhunkin poliisin henkilörekisteriin saisi ke-rätä ja tallettaa vain rekisterin ensisijaisen käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja. Tietoja käytettäessä ja poliisiorganisaation si-sällä luovutettaessa poliisitarkoituksia kuiten-kin pidettäisiin tietosuojaosuutuksen tapaan yhtenä, yhtenäisenä käyttötarkoituksena. Käy-tännön toiminnassa poliisitarkoitusten tarkem-pi erottelu on usein mahdotonta. Esimerkiksi

oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä vaarantava tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantava toiminta täyttää yleensä myös jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Rikosten selvittämisellä ja syyteharkintaan saattamisella toivotaan olevan myös rikoksia ennalta estävää vaikutusta. Myöskään henkilörekisterilakia koskevan hal-lituksen esityksen perustelujen mukaan rekiste-rin käyttötarkoituksen määrittely ei välttämät-tä tarkoita kaikkien yksittäisten tietojen eri käyttötilanteiden kuvaamista, kunhan käyttö-tarkoituksesta ilmenee, minkälaisen tehtävien hoitamiseen henkilörekisteriä käytetään. Vas-taavasti perusteluissa jätetään oikeuskäytännön varaan se, millainen käyttötarkoituksen uudel-leen määrittely on sallittua.

Poliisitarkoitukset laajennettaisiin suosituks-en mainitsemalla tavalla kattamaan myös val-tion turvallisuuden eli oikeus- ja yhteiskunta-järjestyksen turvaamisen. Myös muille viran-omaisille annettava virka-apu kuuluisi yleensä poliisitarkoituksiin, koska nykyisellään poliisin virka-apu pyritään rajoittamaan tilanteisiin, joissa epäillään tarvittavan pakko- tai voima-keinojen käyttämistä. Esimerkiksi ulosottolain 3 luvun 30 §:ssä (622/67) virka-avun pyytämi-sen edellytyksenä on vastarinta ja mielenterve-yslain 31 §:n 1 momentissa potilaan väkivaltai-suus tai muu vastaava syy. Tällöin virka-aputehtävä liittyy siis läheisesti yleisen järjes-tyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen ja virka-aputehtävään valmistauduttaessa olisi näin mahdollista saada mm. poliisin työturvallisuu-den varmistamiseksi poliisitarkoituksiin perus-tettuihin henkilörekistereihin kerättyjä ja talle-ttuja tietoja.

Toisessa momentissa rajoitettaisiin 10 §:ssä tarkoitettujen yksittäiseen tehtävään liittymät-ömien tietojen luovuttamista myös poliisiorga-nisaation sisällä. Mainittujen vihjeluonteisten tietojen erityisen arkaluonteisuuden vuoksi niit-ä saisi luovuttaa vain momentissa mainituissa vakavissa tilanteissa. Säännöksessä tarkoitettun omaisuusvahingon huomattavuutta olisi arvioi-tava tapauskohtaisesti. Huomattavuudella tar-koitettaisiin sekä vahingon objektiivista suu-ruutta että sen subjektiivista tuntuvuutta.

Kolmannessa momentissa rajoitettaisiin tie-tojen luovuttaminen hallinnollisiin tarkoituk-siin perustetuista henkilörekistereistä siihen tar-koitukseen, mitä varten tiedot on kerätty ja talletettu. Näin käyttötarkoitusta ei sidottaisi lakitasolla rekisterikohtaiseksi, vaan säännös mahdollistaisi myös kehittyvän tekniikan myö-

tä syntyvien uusien mahdollisuuksien hyväksikäytön, mikäli tietosuoja pystytettäisiin turvaamaan. Esimerkiksi relaatio- tai oliotietokantojen käyttäminen olisi mahdollista, jos tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitus sekä käyttöoikeus pystytettäisiin kiinnittämään kuhunkin tietoryhmään tai yksittäiseen tietoon.

Tietojen luovuttaminen saisi tapahtua myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Tämä tulisi kysymykseen esimerkiksi silloin, kun paikallispoliisin yksiköt kuuluvat samaan yhteistoiminta-alueeseen ja niiden välinen yhteistoiminta on sen vuoksi jatkuvaa ja kiinteää. Teknisen käyttöyhteyden antaminen edellyttäisi aina rekisterinpitäjän tekemää päätöstä. Asiaa harkitessaan rekisterinpitäjän olisi luonnollisestikin huomioitava myös tietosuojaan ja -turvaan liittyvät näkökohdat.

18 §. *Tietojen luovuttaminen poliisille muuhun tarkoitukseen.* Henkilörekisterilain 16 §:n mukaan henkilörekisterissä olevia henkilötietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, joka on määritelty ennen tietojen keräämistä, jolle henkilörekisterilain tai muun lain säännöksestä muuta johdu.

Tietosuojaosopimuksen 5 artiklan c kappaleen mukaan automaattisessa tietojenkäsittelyssä käsiteltäviä henkilötietoja ei saa käyttää tavalla, joka on ristiriidassa määriteltyjen talletustarkoitusten kanssa. Sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan poikkeaminen 5 artiklasta on kuitenkin sallittu silloin, kun sellaisesta poikkeamisesta on sopimuspuolen lainsäädännössä säädetty ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi, rikosten ehkäisemiseksi taikka rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi.

Kuten edellä on todettu tietojen luovuttaminen poliisiorganisaation sisällä olisi lähtökohteisesti sidottu poliisitarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien osalta poliisitarkoituksiin ja hallinnollisiin tarkoituksiin perustettujen henkilörekisterien osalta tietojen keräämis- ja tallettamistarkoituksiin. Eräissä tapauksissa poliisille säädettyjen tehtävien menestyksellinen suorittaminen kuitenkin edellyttää mahdollisuutta poiketa tarkoitussidonnaisuudesta. Intressiveritailun perusteella ja suhteellisuusperiaatetta noudattaen nämä tilanteet olisi rajoitettu välttämättömmimpiin.

Ensimmäisen momentin 1—3 kohdassa tois-

tettaisiin edellä 17 §:n yhteydessä mainitut vakavat tilanteet. Näissä tilanteissa poliisi saisi luovuttaa sen rekistereissä jo olevan, muuhun tarkoitukseen kerätyn tiedon. Jos poliisi saisi hankkia ja sen jälkeen käyttää tiedon kyseistä sille säädettyä toista tehtävää varten, ei olisi tarkoituksenmukaista kieltää muuhun tarkoitukseen jo hankitun saman tiedon käyttämistä, jos tehtävää ei olisi mahdollista muuten vaikeuksitta suorittaa. Lähtökohta olisi siis samantapainen kuin henkilörekisterilain 20 §:n henkilörekisterien yhdistämistä koskevassa säännöksessä. Maininta välittömästä henkeä tai terveyttä uhkaavasta vaarasta viittaisi tässä myös poliisin omaan työturvallisuuteen konkreettisesti tilanteessa, jossa perustellusti epäillään kohdattavan vastarintaa.

Tarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen olisi mahdollista myös henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista. Samoin kuin uuteen poliisilakiin ehdotetussa henkilöllisyyden selvittämistä koskevassa 10 §:ssä henkilöllisyyden selvittämisen tulisi siis aina liittyä tietyn yksittäisen tehtävän suorittamiseen. Yksittäisessä tehtävässä voisi olla kysymys myös rikoksen esitutkinnasta. Muunkin kuin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun rikoksen käsittely, esimerkiksi rangaistusvaatimuksen tiedoksiantaminen, edellyttää yleensä välttämättä syyliseksi epäillyn henkilöllisyyden varmistamista. Henkilörekistereiden käyttötarkoitussidonnaisuudesta ei sitä vastoin saisi poiketa mainitulla perusteella, jos haluttuun lopputulokseen voitaisiin päästä kohdehenkilön henkilöllisyyttä varmistamattakin.

Poliisin tehtäväksi on säädetty eräiden lupien myöntäminen ja niiden voimassaolosta päättäminen. Vastaavasti poliisilta pyydetään lausuntoja eräissä lupa-asioissa. Nykyisellään mainittu lupa-asiat ovat yleensä sellaisia, joilla on välitöntä vaikutusta yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen. Tämän vuoksi tietosuojaosuituksen käyttämä jaottelu poliisitarkoituksiin ja hallinnollisiin tarkoituksiin ei ole tässä yhteydessä kovin täsmällinen, mikä myönnetään suosituksen perusteluissakin. Jotta poliisi tai poliisilta lausuntoa pyytävä muu viranomainen voisi täyttää sille lupa-asioissa säädetty tehtävät, henkilörekisterin käyttötarkoitussidonnaisuudesta onkin voitava eräiltä osin poiketa.

Poikkeaminen olisi mahdollista silloin, kun poliisi käsittelisi sellaista lupa-asiaa tai antaisi

lausuntoa sellaisessa lupa-asiaa, jossa luvan myöntämisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus. Tällaisia edellytyksiä on asetettu esimerkiksi ajokorttiluvan osalta tieliikennelain 70 §:ssä (676/90), liikenneluvan osalta luvanvaraisesta tavaraliikenteestä tiellä annetun lain (342/91) 7 §:ssä ja luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain (343/91) 9 §:ssä, passin osalta passilain 9 §:ssä ja 10 §:ssä, ampuma-aseen hankkimisluvan osalta ampumaseista ja ampumatarpeista annetun asetuksen 19 §:ssä sekä vartioimisliikeluvan, vastaavan hoitajan ja vartijan hyväksymisen sekä vartioksi koulutettavan osalta vartioimisliikeseutuksen 3 §:ssä, 8 §:n 1 momentissa, 10 §:n 2 momentissa ja 11 §:n 3 momentissa.

Ehdotuksessa tarkoitetut lupa-asiat ja niiden käsittelyssä tarvittavat tiedot on pyritty määrittelemään niin täsmällisesti kuin se on yleisellä tasolla käytännössä mahdollista. Esimerkiksi eräitä lupia koskevien terveydentilavaatimusten täyttyminen osoitetaan luvan myöntämishetkellä yleensä lääkärintodistuksella, mutta luvan voimassaolosta päättävän poliisin on voitava myöhemmin saada myös muuta kautta tieto luvan voimassaoloon vaikuttavista terveydentilan muutoksista. Lupa-asiaa käsittelevän tai siitä lausuntoa antavan olisi lupakohtaisesti harkittava, millaiset ja missä rekistereissä olevat tiedot kuuluisivat säännöksen asettaman tarpeellisuusvaatimuksen piiriin.

Asianosainen saisi tiedon poliisin henkilörekisterin mainitunlaisesta käyttämisestä hallintomenettelylain 20 §:n (473/87) nojalla. Sen mukaan henkilörekisteristä saatu tieto, joka saattaa vaikuttaa asian ratkaisuun, on merkittävä asiakirjaan.

Lupahallintoasian ratkaisu tulisi perustaa mahdollisimman luotettaviin tietoihin. Tietosuojaosuituksen mukaan tietojen laatu olisi todennettava mahdollisuuksien mukaan viimeistään silloin, kun ne luovutetaan. Kaikessa tietojen luovutuksessa tuomioistuinten päätökset samoin kuin syyttämättäjäättämispäätökset olisi erikseen mainittava ja mielipiteisiin perustuvat tiedot olisi tarkistettava sieltä, mistä ne on saatu ennen kuin tietoja luovutetaan ja niiden tarkkuus ja luotettavuus olisi erikseen mainittava. Jos havaitaan, että tiedot eivät enää ole tarkkoja ja ajan tasalla, niitä ei olisi luovutettava. Jos tällaisia tietoja on luovutettu, tietoja luovuttaneen olisi ilmoitettava mahdol-

lisuuksien mukaan kaikille tiedon vastaanottajille niiden epäluotettavuudesta. Suosituksen perusteluissa todetaan, ettei mainittu periaate ole luonteeltaan ehdoton. Joissakin maissa on suosituksen perustelujen mukaan esimerkiksi hyväksytty, ettei tieto tuomioistuinten päätöksistä aina palaudu poliisille.

Ehdotuksessa on pyritty luomaan poliisille mahdollisuudet luotettavimpien tietojen saantiin. Esimerkiksi loppuunkäsitteltyjen, vankeusrangaistukseen johtaneiden rikosasioiden osalta tällaisia tietoja ovat rikosrekisterin tiedot. Jotta poliisi voisi seurata rikosasian käsittelyn etenemistä ja jotta se saisi tiedon sakkorangaistuksista, poliisille ehdotetaan oikeutta saada teknisen käyttöyhteyden avulla oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista, annetuista rangaistusmääräyksistä ja tuomituista sakkorangaistuksista. Vastaavasti poliisin henkilörekistereitä päivitettäisiin konekielisessä muodossa saatavilla tiedoilla syyttäjien eräistä syyttämättäjäättämispäätöksistä ja tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuista, joilla syyte on hylätty.

Epäiltyjen rekisterin tietoja, suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietoja taikka henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettun rekisterin yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja ei saisi luovuttaa edellä mainittuihin lupahallintotarkoituksiin käytettäväksi niiden epävarmemman vihjeluonteisuuden vuoksi.

Henkilörekisterilain 16 §:n mukaan henkilörekisterissä olevia tietoja saa käyttää tilastollisesti rekisterinpitäjän tutkimus- ja suunnittelutoiminnassa. Ehdotuksessa mahdollisuus laajennettaisiin koskemaan muitakin poliisiorganisaation osia kuin rekisterinpitäjää itseään. Sellaiset tiedot, joita ei voida tunnistaa tiettyä henkilöä koskeviksi, jäävät kokonaan henkilörekisterilain 2 §:n 1 kohdan henkilötiedon määritelmän ja siten myös henkilörekisterilainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle. Ehdotulla säännöksellä mahdollistettaisiin työn sääntämiseksi myös anonymisoimattomien tietojen luovuttaminen poliisin tutkimus- ja suunnittelutoiminnassa käytettäväksi, jos käyttö olisi puhtaasti tilastollista. Näin esimerkiksi esimiesvirasto voisi käyttää alaistensa yksiköiden rekisteritietoja tilastollisesti suunnitellessaan voimavarojen kohdentamista. Poliisin tutkimustointaa harjoitetaan varsinkin poliisioppilaitoksissa, mutta myös muualla poliisiorganisaatios-

sa ja tutkimustoimeksiantojen perusteella organisaation ulkopuolellakin.

Poliisin koulutustoiminnassa tulisi käyttää ensisijaisesti harjoitusrekistereitä, joissa henkilötiedot on anonymisoitu. Täydellisen rinnakkaisrekisterijärjestelmän luominen ja ylläpitäminen ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista. Tämän vuoksi anonymisoimattomien rekisteritietojen luovuttaminen koulutustoiminnassa käytettäväksi sallittaisiin, jos se olisi koulutuksen toteuttamiseksi välttämätöntä. Välttämättömyydellä tarkoitettaisiin sitä, että haluttuun koulutustulokseen ei voitaisi päästä muutoin kuin aitoja tietoja luovuttamalla ja käyttämällä. Tällaisia tilanteita saattaa syntyä esimerkiksi uuden rekisterin käyttöönottoon liittyvässä koulutuksessa. Aitojen rekisteritietojen käyttäminen tapahtuisi aina kouluttajan valvonnassa. Varsinkin virkamiesasemaa vailla olevien poliisikokelaiden koulutuksen yhteydessä valvontaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Henkilörekisterilainsäädännön yleisten periaatteiden mukaisesti myös rekisteröidyn suostumuksella olisi merkitystä harkittaessa mahdollisuutta luovuttaa tietoja muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Esimerkiksi myönteisen päätöksen tekeminen lupa-asiassa saattaa edellyttää, että henkilön henkilöllisyys on pystytty varmistamaan. Jos henkilö ei pysty todistamaan henkilöllisyyttään, poliisi ei voisi asianosaisaloitteissa lupa-asiassa oma-aloitteisesti turvautua 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun menettelyyn, vaan sen olisi tällaisessa tapauksessa viimekädessä hylättävä lupahakemus. Luvan myöntäminen voisi kuitenkin mahdollistaa, jos henkilö antaisi suostumuksensa sellaisten poliisin henkilörekisterien käyttöön, joissa saattaisi olla henkilön henkilöllisyyden selvittämiseksi tarpeellisia tietoja.

19 §. *Tietojen luovuttaminen muille kuin poliisille.* Tietosuojausosituksen mukaan tietojen luovuttaminen muille julkisille toimielimille olisi sallittava vain, jos erityistapauksessa on olemassa selvä laillinen velvoite tai valtuutus tai valvontaviranomaisen antama valtuutus tähän taikka jos tiedot ovat vastaanottajalle välttämättömiä, jotta se voisi täyttää laillisen tehtävänsä ja edellyttäen, että tarkoitus, jota varten vastaanottaja kerää tai käsittelee tietoja ei ole yhteensopimaton alkuperäisen tietojenkäsittelyn kanssa ja ettei tietoja luovuttavan viranomaisen lailliset velvoitteet ole vastoin sitä. Tietojen luovuttaminen olisi lisäksi poik-

keuksellisesti sallittu, jos erityistapauksessa tietojen antaminen on selvästi rekisteröidyn edun mukaista ja tämä on suostunut tietojen luovuttamiseen tai olosuhteet ovat sellaiset, että sellaisen suostumuksen voidaan olettaa olevan olemassa taikka jos tietojen luovuttaminen on tarpeen vakavan tai välittömän vaaran estämiseksi. Suosituksen mukaan suora on-line-yhteys henkilörekisteriin olisi sallittava vain, jos se on maan sisäisen lainsäädännön mukaista, jossa lainsäädännössä olisi otettava huomioon suosituksen periaatteet.

Poliisin oikeus luovuttaa tietoja määräytyy yleisten asiakirjain julkisuudesta annettujen säännösten, salassapitosäännösten ja tietojen luovuttamista koskevien erityissäännösten perusteella.

Poliisin henkilörekisterien tiedot ovat yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 9 §:n 2 momentin (673/91) ja eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta sisältävän asetuksen (650/51) 1 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla pääsääntöisesti salassa pidettäviä. Lain 23 §:n 1 momentin mukaan salassa pidettävää asiakirjaa ei saa näyttää muille kuin tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle, milloin niillä on viran tai julkisen toimen puolesta oikeus saada siitä tieto.

Poikkeuksen salassapidosta muodostavat ne tutkinta- ja virka-apujärjestelmään sisältyvät tiedot, jotka kuuluvat osana esitutkinta- tai muuhun vastaavaan pöytäkirjaan. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 4 §:n ja eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta sisältävän asetuksen 2 §:n nojalla mainitut pöytäkirjat tulevat julkisiksi, kun asia on ollut oikeudessa tai kun asianomainen poliisiviranomainen tai virallinen syyttäjä on päättänyt jättää asian sikseen.

Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 19 §:n mukaan asianosaisella on oikeus saada tieto asiakirjasta, vaikkei se ole julkinen. Tieto voidaan kuitenkin jättää antamatta, jos tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä tai yksityistä etua.

Valtion virkamieslain (755/86) 23 §:n mukaan virkamies ei saa käyttää hyödykseen eikä luvata muille ilmaista virkamiesasemassaan tietoon saamaansa seikkaa, joka erikseen on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi tai joka koskee toisen terveydentilaa taikka jota asian laadun vuoksi ei muutoin ilmeisesti saa ilmaista. Uuteen poliisilakiin ehdotetussa vaihtolovelvollisuutta koskevassa 42 §:n 1 momen-

tissa valtion virkamieslaissa säädetty vaitiolovelvollisuus laajennettaisiin koskemaan myös henkilöitä, jotka ovat työsopimussuhteessa poliisiin.

Uuteen poliisilakiin ehdotetun 42 §:n 2 momentin mukaan poliisin henkilöstöön kuuluva ei saisi tehtäviensä hoitoon kuulumattomalla tavalla käyttää hyödykseen eikä luvatta muille ilmaista sellaisia henkilön yksityisyyteen kuuluvia seikkoja, jotka hän on saanut tässä tehtävässään tietoonsa ja joiden ilmitulo voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Vaitiolovelvollisuus ei kuitenkaan 3 momentin mukaan estäisi asian ilmaisemista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta. Ehdotuksen perustelujen mukaan viranomaisia, joille muutoin salassa pidettävien tietojen luovuttaminen olisi käytännössä tarpeen, olisivat ylimpien laillisuusvalvontaviranomaisten ohella mm. sosiaali-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaiset. Julkista tehtävää hoitavilla yhteisöillä tarkoitettaisiin perustelujen mukaan esimerkiksi valtion liikelaitoksia. Luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus on säädetty esimerkiksi liikenneluvan sekä vartiomisliikkeen ja vartiomisliikkeen vastaavan hoitajan hyväksymisen myöntämisen ja voimassaolon edellytykseksi. Näin ollen näissä tapauksissa lupaviranomaisena toimivalla lääninhallituksella olisi säännöksen tarkoittama tarve saada poliisilta tieto henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta.

Muutoin salassa pidettävän asian saisi tarpeellisessa laajuudessa ilmaista viranomaisen ja julkista tehtävää hoitavan yhteisön ohella myös yksityiselle yhteisölle tai henkilölle, mikäli asian ilmaiseminen olisi tarpeen hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan omaisuusvahingon välttämiseksi taikka turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi. Ehdotuksen perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitettua erityistä luotettavuutta edellytetään lähinnä tehtävissä, joihin liittyy pääsy valtion salaisuuksiin tai kansantaloudellista merkitystä omaaviin yrityssalaisuuksiin.

Ehdotuksen perustelujen mukaan säännös

mahdollistaisi myös tietojen massaluovutuksen, mikäli vastaanottajalla on oikeus saada kukin yksittäinen tieto.

Henkilörekisterilain 41 §:n vaitiolovelvollisuussäännös kohdistuu lakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan sekä viranomaisiin että yksityisiin rekisterinpitäjiin. Erityissäännökset kuitenkin syrjäyttävät sen.

Tietojen luovuttamista koskevia erityissäännöksiä on mm. eräitä yhteistoimintatehtäviä koskevissa erityislaeissa. Tällaisia yhteistoimintatehtäviä ovat mm. poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteistoiminta sekä ulkomailaisvalvontaan liittyvä viranomaisten yhteistoiminta.

Atk:n avulla ylläpidettävän henkilörekisterin tietojen luovuttamisesta massaluovutuksena tai arkaluonteisena otantana säädetään yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:ssä. Säännös ei sinällään anna oikeutta salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen. Eriytyinen tietojen massaluovutuksen mahdollistava säännös on esimerkiksi sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 23 f § (959/92).

Tietojen massaluovutus sinällään ei ole tietosuojaan näkökulmasta erityisen ongelmallista, jos tietojen luovuttaja päättää erikseen jokaisesta luovutuksesta ja vastaanottajalla olisi oikeus saada jokainen tieto yksittäisenä. Sen sijaan jatkuvan (on-line) teknisen käyttöyhteyden antaminen on eri asemassa, koska se tarjoaa yleensä käyttäjälleen selailuoikeuden, jonka käyttöä rekisterinpitäjä ei voi valvoa yhtä tehokkaasti kuin muuta tietojen luovuttamista. Tämän vuoksi poliisin henkilörekisterilakiin ehdotetaan täsmällistä erityissäännöksiä täydentävää säännöstä siitä, milloin muiden säännösten nojalla tapahtuva tietojen luovuttaminen muille viranomaisille saadaan toteuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla. Ehdotuksen mukaan tietojen olisi oltava tarpeen muiden viranomaisten säännöksessä mainittujen tehtävien suorittamiseksi. Tehtävät on pyritty määrittelemään siten, ettei tietojen käyttötarkoitus olennaisesti poikkeaisi siitä tarkoituksesta, mitä varten tiedot on kerätty ja talletettu. Tarkemat määräykset annettaisiin tarvittaessa rekisterikohtaisesti esimerkiksi määriteltäessä rekisterin perustamispäätöksessä säännönmukainen tietojen luovutus rekisteristä.

20 §. *Tietojen luovuttaminen ulkomaille.* Kansallisvaltioiden välisten rajojen madaltuessa poliisivalvonnallisessa mielessä kansainvälisellä

poliisiyhteistyöllä on sekä kansainvälisen että kansallisen rikollisuuden vastustamisessa yhä merkittävämpi osuus. Osa kansainvälisestä poliisiyhteistyöstä tapahtuu kansainvälisten poliisiyhteistyöjärjestöjen, lähinnä kansainvälinen rikospoliisijärjestö (I.C.P.O. — Interpol), puitteissa. Sen lisäksi tarvitaan kahdenvälistä tai muuta suppeampaa yhteistyötä esimerkiksi naapurivaltioiden kesken. Suppeampaa yhteistyötä tarvitaan myös kansainvälisen terrorismin torjunnassa, koska ilmiön määrittely ja siihen suhtautuminen on sidoksissa kussakin valtiossa vallitsevaan arvomaailmaan.

Uuteen poliisilakiin ehdotetun kansainvälistä yhteistoimintaa koskevan 52 §:n mukaan poliisin antamasta virka-avusta vieraan valtion poliisille on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa sovittu. Uutta poliisilakia koskevan ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriö voisi lisäksi, ottaen huomioon mitä muualla laissa on säädetty, tehdä poliisin toimialaan kuuluvia yhteistoimintasopimuksia vieraiden valtioiden poliisitoiminnasta vastaavien viranomaisten kanssa. Ehdotuksen perustelujen mukaan erityinen sopimuksilla säänneltävä alue on tietojen vaihto ja mahdolliset tietojen käytön rajoitukset. On tarpeen säätää esimerkiksi siitä, ettei tietoja saanut valtio muodosta niistä toisen valtion kansalaisia koskevia henkilökistereitä.

Niin tietosuojaosimuksen 12 artiklan 2 kappaleessa kuin tietosujadirektiiviehdotuksen 1 artiklan 2 kappaleessakin on lähtökohtana, ettei sopimuspuoli saa yksinomaan yksityisyyden suojelemiseksi rajoittaa tai kieltää henkilötietojen siirtoa toisen sopimuspuolen alueelle. Tietosuojaosimuksen 12 artiklan 3 kappaleessa ja tietosujadirektiiviehdotuksen 26 artiklassa on erotettu omaksi ryhmäkseen sellaiset tietojen vastaanottajavaltiot, joiden säännökset tarjoavat samanlaisen tai riittävän suojan.

Tietosuojaosuosituksen mukaan oikeus tietojen luovuttamiseen ulkomaisille viranomaisille olisi rajoitettava poliisiviranomaisiin. Suosituksen perustelujen mukaan käsite poliisiviranomaiset on ymmärrettävä laajasti kattaen viranomaiset, joiden tehtävät liittyvät rikosten estämiseen tai torjumiseen taikka yleisen järjestyksen ylläpitämiseen.

Tietosuojaosuosituksen mukaan tietojen luovuttamisen olisi oltava sallittua vain, jos on olemassa selvä kansallisen tai kansainvälisen oikeuden säännös taikka sellaisen säännöksen

puuttuessa, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen vakavan ja välittömän vaaran estämiseksi tai se on tarpeen vakavan tavallisen lain alaisen rikoksen torjumiseksi. Molemmissa kohdissa edellytetään, etteivät kansalliset säännökset henkilön suojelusta estä tietojen luovuttamista. Suosituksen perustelujen mukaan jälkimmäistä kohtaa sovelletaan, jos vastaanottajavaltio ei ole Interpolin jäsen tai jos ei ole olemassa sille luovuttamisen oikeuttavaa sopimusta. Samoin kuin muussa tietojen luovuttamisessa suora on-line-yhteys henkilökisteriin olisi suosituksen mukaan sallittava vain, jos se on maan sisäisen lainsäädännön mukaista, jossa lainsäädännössä olisi otettava huomioon suosituksen periaatteet.

Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin rekisteritietojen luovuttamisesta Interpolille tai sen jäsenvaltioille. Tietojen vastaanottajan olisi oltava tietosuojaosuosituksen mukaisesti poliisiviranomainen tai poliisitehtäviä suorittava muu viranomainen. Tällaisia viranomaisia voivat olla valtiosta riippuen esimerkiksi tulli- ja rajavartiolaitosviranomaiset. Tietojen luovuttamisen edellytykset olisivat lähtökohtaisesti samat kuin valtion sisäisessä poliisiyksiköiden välisessä tietojenvaihdossa, mutta käytännössä tietojen luovuttaminen ulkomaille edellyttäisi tarkempaa yksittäistapauksellista harkintaa.

Tietosuojaosuosituksen mukaisesti tietojen luovuttaminen muille kuin Interpol-maille olisi rajoitettu 2 momentissa sellaisiin vakaviin tilanteisiin, joita on käsitelty edellä 17 ja 18 §:n yhteydessä.

Nykyisellään poliisi ei ole antanut teknisiä käyttöyhteyksiä poliisin henkilökistereihin ulkomaisille viranomaisille. Tulevaa kehitystä ennakoitaisiin 3 momentissa, joka mahdollistaisi 1 momentissa tarkoitetun tietojen luovuttamisen myös teknisen käyttöyhteyden avulla henkilökisterilain 22 §:n 1 momentin tarkoittamaan valtioon. Mainitut valtiot ovat sellaisia, joiden lainsäädäntö vastaa Suomen henkilökisterilain säännöksiä. Henkilökisterilakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan niillä tarkoitetaan ainakin tietosuojaosopimukseen liittyneitä maita. Säännöksen tarkoittamat valtiot on luetteloitu henkilökisteriasetuksen 13 §:ssä.

Neljännän momentin mukaan tietojen luovuttamisesta ulkomaille olisi lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään. Poliisitoimintaan liittyvät mm. rikoksen joh-

dosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevat säädökset ja valtiosopimukset. Niissä tietojen luovuttamisen edellytykset on määritelty osin toisin kuin ehdotetuissa 1—3 momenteissa. Poliisiyhteistyösopimukset voivat koskea esimerkiksi kansainvälisiä poliisijärjestöjä tai kahdenvälistä yhteistyötä. Oikeus tietojen luovuttamiseen muille ulkomaisille tahoille kuin poliisitehtäviä suorittaville viranomaisille määräytyisi kokonaisuudessaan muiden säännösten perusteella.

Tulevaisuudessa varsinkin eurooppalainen poliisiyhteistyö tiivistyy Euroopan unionin syntymisen myötä. Samalla syntyy myös eurooppalainen poliisiyhteistyöjärjestö, Europol. Suomen mahdollinen osallistuminen mainittuun yhteistyöhön saattaa aiheuttaa tulevaisuudessa tarvetta täydentää tietojen ulkomaille luovuttamista koskevia säännöksiä.

21 §. *Tietojen luovuttamisesta päättäminen.* Ensimmäisen momentin mukaan muusta rekisteritietojen luovuttamisesta kuin teknisen käyttöyhteyden antamisesta päättäisi se poliisin henkilöstöön kuuluva, joka on tähän tehtävään määrätty. Tehtävä voitaisiin määritellä esimerkiksi poliisiyksikön työjärjestyksessä tai yksittäisellä käskyllä. Yksittäisten vuorokauden ajoista riippumattomien luovutusten suuren määrän ja tiedontarpeen mahdollisen kiireellisyyden vuoksi tehtävää ei voitaisi käytännössä rajoittaa kovin korkealle virkahierarkiatasolle. Säännönmukaisen tietojen luovutuksen täsmällisellä määrittelyllä rekisteriä perustettaessa ja rekisterinpitäjän antamalla rekisterikohtaisilla tietojenluovutusohjeilla pyrittäisiin varmistamaan se, että tietoja luovutetaan vain niille, jotka ovat tietojen saantiin oikeutettuja. Erityisen tärkeää tällainen varmistaminen olisi tietojen ulkomaille luovutettaessa. Viimekädessä yksittäistä tietojen luovuttajaa sitoisivat myös edellä mainitut vaitiolovelvollisuussäännökset niihin liittyvine vastuineen.

Teknisen käyttöyhteyden antamisesta päättäisi pääsääntöisesti rekisterinpitäjä. Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien osalta periaatelinjaukset teknisen käyttöyhteyden antamisesta ja päätökset teknisen käyttöyhteyden antamisesta ulkomaille tekisi rekisterinpitäjänä toimiva poliisin yliojohto. Muissa tapauksissa teknisen käyttöyhteyden poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuun henkilörekisteriin voisi antaa rekisterin ylläpitäjänä toimiva keskusrikospoliisi.

Neljännän momentin mukaan tietojen luovuttamisesta päätettäessä olisi rekisteröidyn tietoturvan varmistamiseksi otettava huomioon luovutettavien tietojen laatu. Varsinkin arkaluonteisia tietoja luovutettaessa olisi noudatettava erityistä huolellisuutta ja varovaisuutta.

Edelleen neljännessä momentissa viitattaisiin Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten ja Suomen hyväksymien kansainvälisten suositusten tietoturvasuosituksiin. Erityisesti olisi huomioitava tietosuojasopimus ja tietosuojasuositus. Tietosuojasuosituksen mukaan kansalliseen lainsäädäntöön tai kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvien säännösten mukaisesti tietojen luovutusta koskevien pyyntöjen olisi sisällettävä tietoja pyytävästä viranomaisesta tai henkilöstä samoin kuin pyynnön syy ja tarkoitus. Vastaavasta yleisestä luovutuksen saajan selontekovelvollisuudesta säädetään henkilörekisterilain 17 §:ssä. Suosituksen mukaan tietoja, jotka on luovutettu muille julkisille toimielimille, yksityiselle tai ulkomaisille viranomaisille, ei saisi käyttää muuhun tarkoituksiin kuin mitkä on ilmoitettu tietoja pyydetessä. Tietojen käyttö muihin tarkoituksiin olisi alistettava tietoja luovuttaneen viranomaisen hyväksyttäväksi.

22 §. *Tietojen käyttäminen muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen.* Kuten edellä on todettu poliisiyksiköllä tai poliisin henkilöstöön kuuluvalla, joka kuuluisi niiden yksiköiden tai henkilöiden piiriin, joiden käyttöön henkilörekisteri on perustettu, olisi lähtökohtaisesti oikeus käyttää rekisteriä. Rekisterinpitäjä voi kuitenkin tarpeen mukaan asettaa käyttöoikeusrajoituksia. Näin varmistetaan, että tietoja käyttävät vain ne henkilöt, jotka tarvitsevat niitä tehtävässään. Käytännössä käyttöoikeuden rajaaminen ja sen valvonta tapahtuu henkilökohtaisten tai henkilöryhmäkohtaisten käyttäjätunusten ja salasanojen avulla. NykYTEKNIKALLA rajaukset ovat olleet lähinnä rekisterikohtaisia, mutta tekniikan kehittyessä rajaukset voidaan tehdä mahdollisesti tietoryhmä- tai tietokohtaisesti. Tällöin ei ole tietosuojallista merkitystä sillä, muodostuuko tietojärjestelmä henkilörekisterilain tarkoittamassa mielessä itsenäiseksi rekistereiksi katsottavista osarekistereistä, yhden rekisterin osatiedoista tai peräti yhdestä yhtenäisestä tietokannasta.

Tietosuojasuosituksen mukaan poliisin poliisitarkoituksiin keräämiä ja tallettamia tietoja olisi käytettävä pelkästään siihen tarkoitukseen.

Esityksen lähtökohtana onkin, että tietojen käyttämiseen sovellettaisiin samoja 17 §:n 1 ja 3 momenteissa mainittuja sääntöjä kuin poliisiorganisaation sisäisessä tietojenvaihdossa. Mainitun 17 §:n 2 momentin rajoitus ei sitä vastoin koskisi tietojen omaa käyttöä, koska omia rekistereitään käyttävä poliisiyksikkö pystyy paremmin arvioimaan säännöksessä tarkoitettujen vihjeluonteisten tietojen luotettavuuden ja käyttökelpoisuuden kyseiseen tehtävään. Tietojen käyttäminen muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoituksesta vastaavaan tarkoitukseen olisi vastaavasti sallittua 18 §:ssä säädettyin edellytyksin.

23 §. *Luotettavuuslausunnot.* Poliisin hallinnosta annetun asetuksen 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan suojelupoliisin tulee antaa sisäasiainministeriön vahvistamien yleisten perusteiden mukaisesti viranomaisille ja yhteisöille sellaisia ohjeita, neuvoja ja tietoja, jotka ovat tarpeen valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi tai siihen kohdistuvien loukkausten estämiseksi. Tässä tarkoituksessa suojelupoliisi antaa lausuntoja valtion turvallisuuden kannalta merkittäviin tehtäviin pyrkivien henkilöiden luotettavuudesta. Käytännössä vastaavia lausuntoja voivat antaa myös paikallispoliisin yksiköt.

Koska annettavat luotettavuuslausunnot perustuvat yleensä osaltaan poliisin henkilörekisterien tietoihin, poliisin henkilörekistereitä koskevaan lakiin ehdotetaan säännöstä, joka määritteli poliisin oikeuden käyttää henkilörekisteriensä tietoja luotettavuuslausuntoja antaessaan ja täsmentäisi uuden poliisilain 42 §:n 3 momenttiin ehdotettua yleissäännöstä rekisteritietojen luovuttamisen osalta.

Rekisteritietoja voitaisiin käyttää ensinnäkin annettaessa luotettavuuslausuntoja henkilöistä, jotka ovat hakeneet sellaista erityistä luotettavuutta edellyttävää valtion virkaa, jossa on pääsy maanpuolustuksen, valtion turvallisuuden, kansantalouden tai julkishallinnon toimintakyvyn kannalta tärkeisiin tietoihin. Virkojen osalta viitattaisiin valtion virkamieslain 9 a §:ään, jossa määritellään ne virat, joihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Viitauksella tarkoitettaisiin sekä lainkohdan 1 momentissa mainittuja virkoja että lainkohdan 2 momentin nojalla annetuissa valtioneuvoston päätöksissä mainittuja virkoja. Eduskunnalle on annettu esitys valtion virkamieslaiksi ja laiksi valtion virhaehtosopimuslain muuttamisesta (HE 291/1993 vp). Ehdotetun uuden valtion virkamieslain 7 § vastaisi nykyisen lain

9 a §:ä. Virkaan nimittämiseen rinnastettaisiin tässä myös nykyisen valtion virkamieslain tarkoittama virkaan siirtäminen, virkaan koeajaksi ottaminen, viran väliaikaiseksi hoitajaksi tai viransijaiseksi ottaminen ja tilapäiseksi virkamieheksi ottaminen.

Rekisteritietoja voitaisiin käyttää myös annettaessa luotettavuuslausuntoja muihin tehtäviin kuin valtion virkoihin liittyen, jos tehtäviin liittyisi pääsy valtion salaisuuksiin tai eräisiin yrityssalaisuuksiin. Valtion salaisuuksia saattaa käsitellä esimerkiksi toimeksiantosuhteessa valtion oleva konsultti. Yrityssalaisuuden käsite on määritelty rikoslain 30 luvun 11 §:ssä. Jotta rekisteritietoja voitaisiin käyttää luotettavuuslausuntoa annettaessa, yrityssalaisuuksien olisi oltava sellaisia, joilla on merkitystä valtion turvallisuudelle taikka huomattavalle yleiselle tai yksityiselle taloudelliselle edulle. Huomattavalla yleisellä tai yksityisellä taloudellisella edulla tarkoitettaisiin tässä lähinnä etua, jolla saattaisi olla kansantaloudellista ja siten koko valtioon ulottuvaa merkitystä. Kysymyksessä voisivat olla esimerkiksi korkean teknologian yrityksen salaisuudet. Sen sijaan rekisteritietojen käyttämiseen muunlaisiin yrityssalaisuuksiin liittyvien rikosten ennalta estämiseksi sovellettaisiin muita säännöksiä.

Rekisteritietoja voitaisiin käyttää myöskin annettaessa luotettavuuslausuntoja jo virassa tai tehtävässä olevista henkilöistä. Näin mahdollistettaisiin luotettavuustarkistusten aika ajoitin tapahtuva uusiminen.

Epäiltyjen rekisterin tietoja taikka henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettujen rekisterien yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja ei saisi käyttää luotettavuuslausuntoa annettaessa niiden epävarmemman vihjeluonteisuuden vuoksi. Suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietojen käyttäminen olisi sitä vastoin mahdollista, koska mainittuun tietojärjestelmään kerätään juuri valtion turvallisuuteen vaikuttavia tietoja. Lausunnon antajan olisi kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota käytettävien tietojen luotettavuustasoon.

Luotettavuuslausuntojen tärkeyden vuoksi poliisiyksikkö saisi käyttää lausuntoa antaessaan poliisin henkilörekistereiden tietoja niiden keräämis- ja tallettamistarkoituksesta riippumatta. Tietoja saisi kuitenkin käyttää vain lausunnon kannalta tarpeellisissa laajuudessa.

Säännös kattaisi tietojen käyttämisen lisäksi myös tietojen luovuttamisen ja täsmentäisi siten osaltaan yleisiä tietojen luovuttamisen mah-

dollistavia säännöksiä. Se mahdollistaisi tietojen luovuttamisen sekä lausuntoa antavalle toiselle poliisiyksikölle että lausunnon pyytäjälle. Mahdollisuus tietojen luovuttamiseen olisi kuitenkin käyttöä rajoitetumpaa. Tietoja saisi luovuttaa ainoastaan silloin, jos se on lausunnon tarkoituksen kannalta välttämätöntä. Eri-tyisen tarkkaan olisi tapauskohtaisesti harkittava sitä, olisiko arkaluonteisia poliisin henkilörekisterin tietoja syytä luovuttaa sellaisenaan esimerkiksi lausunnon liitteenä muulle kuin toiselle poliisiyksikölle. Näin siitäkin huolimatta, että tietojen saajan tulee viimekädessä ratkaista, mikä merkitys niille on annettava henkilön luotettavuutta arvioitaessa.

Henkilöllä olisi oikeus saada tieto siitä, onko hänestä annettu säännöksen 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu lausunto. Kun mainitun kohdan tarkoittamat virat on täsmällisesti määriteltty valtion virkamieslain 9 a §:ssä ja sen nojalla annetuissa valtioneuvoston päätöksissä, lausunnon antaminen olisi viran hakijalle tai virassa olevalle ennalta arvattavissa. Tämän vuoksi ei olisi tarpeen erikseen ilmoittaa luotettavuuslausunnon antamisesta.

Kun säännöksen 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettut tehtävät eivät sitä vastoin ole yhtä täsmällisesti ennakolta määriteltävissä, mainituksa kohdassa tarkoitettujen lausuntojen antamisesta olisi ilmoitettava tehtävään pyrkivälle tai tehtävässä olevalle. Säännös mahdollistaisi sekä ennakkollisen, ennen lausunnon antamista tapahtuvan ilmoittamisen että jälkikäteisen, lausunnon antamisen jälkeen tapahtuvan ilmoittamisen. Mahdollisuuksien mukaan ilmoittamisen tulisi tapahtua ennakkollisesti, jolloin suunnitellusta lausunnon pyytämisestä tietoinen tehtävään pyrkivä voisi halutessaan peruuttaa hakemuksensa. Tiedon lausunnon hankkimisesta voisi antaa myös lausunnon pyytäjää esimerkiksi mainintana hakulomakkeissa.

Säännöksen tarkoittama ilmoitus lausunnon antamisesta ei sinällään kattaisi tietoa lausunnon sisällöstä. Oikeus saada tieto lausunnon sisällöstä määräytyisi muiden, muun muassa yleisten asiakirjojen julkisuutta ja rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevien säännösten perusteella.

Ilmoitusta lausunnon antamisesta ei tarvitsisi tehdä, jos ilmoittamisesta aiheutuisi ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle. Kysymyksessä saattaisi olla esimerkiksi luotettavuuslausunto luvaton tiedustelutoimintaa harjoittavaksi

epäilystä henkilöstä. Jos henkilö osaisi yhdistää tehtävään valitsematta jäämisen ja poliisin antaman luotettavuuslausunnon, hän aavistaisi viranomaisten olevan jäljillään ja saattaisi muuttaa sen vuoksi toimintamenetelmiään.

6 luku. Erinäiset säännökset

24 §. *Henkilörekisterin tietojen poistaminen.* Henkilörekisterilain 15 §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, että henkilörekisterissä oleva, rekisterin käyttötarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto ilman aiheutonta viivytystä oikaistaan, poistetaan tai täydennetään, jos on ilmeistä, että tällainen tieto vaarantaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa taikka hänen etujaan tai oikeuksiaan. Rekisteröidyn perustellusta vaatimuksesta virhe on aina oikaistava. Henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perusteissa todetaan kuitenkin, että silloinkin kun rekisteröity on vaatinut virheellisen tiedon poistamista, on pidettävä riittävänä sitä, että rekisteriin tehdään uusi, oikeat tiedot sisältävä merkintä, jos esimerkiksi vastuukysymyksiin liittyvät syyt vaativat myös virheellisen merkinän säilyttämistä.

Tietosuojausosituksen mukaan liian laajat, epätarkat tai asiaan liittymättömät henkilötiedot olisi poistettava tai korjattava tai asiasta olisi tehtävä korjausvienti henkilörekisteriin. Sellaisten poisto- tai korjaustoimenpiteiden olisi mahdollisuuksien mukaan ulotuttava kaikkiin asiakirjoihin, jotka liittyvät poliisin henkilörekisteriin.

Koska virheellisten tietojen säilytystarve saattaa käytännössä nousta esille juuri poliisin henkilörekistereiden kaltaisten rekistereiden osalta, henkilörekisterilain perusteluissa mainittu sääntö ehdotetaan otettavaksi nimenomaisesti lakitekstiin. Säännöksen ensimmäisessä momentissa mahdollistettaisiin virheellisen merkinnän säilyttäminen esimerkiksi silloin, kun se on tarpeen todistelutarkoituksessa. Korjausviennillä olisi varmistettava, ettei virheellistä tietoa erehdyksessä käytettäisi alkuperäisessä tarkoituksessaan.

Hallituksen henkilörekisterilakia koskevaan esitykseen ei katsottu tarkoituksenmukaiseksi ottaa ehdotonta aikarajaa siitä, kuinka vanhoja tietoja on sallittua säilyttää henkilörekisterissä.

Henkilörekisterilaissa omaksuttu tarpeellisuusperiaate rajoittaa kuitenkin myös tietojen säilytysaikaa.

Jos poliisitarkoituksiin kerätyt henkilötiedot eivät enää ole tarpeen siihen tarkoitukseen mihin ne on kerätty, tietosuojasuosituksen mukaan olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin niiden poistamiseksi. Tästä syystä erityistä huomiota olisi suosituksen mukaan kiinnitettävä seuraaviin kriteereihin:

— tarve säilyttää tietoja ottaen huomioon erityistä tapausta koskevan tutkimuksen lopputulos;

— lopullinen tuomioistuimen päätös, erityisesti syytteen hylkäämisestä;

— rikoksentekijän kuntoutuminen;

— suoritettut rangaistukset;

— yleiset armahdukset;

— rekisteröidyn ikä; ja

— erityiset tietoluokat.

Yhdessä valvontaviranomaisten kanssa tai maan sisäisen lainsäädännön mukaisesti olisi laadittava säännöt, jotka on tarkoitettu määrittämään erilaisten henkilöitä koskevien henkilörekistereiden säilytysaika samoin kuin niiden säännöllinen laaduntarkastus.

Säilytysajoista säädettäisiin poliisin henkilörekistereitä koskevan lain nojalla annettavalla asetuksella, jota koskeva luonnos on tämän esityksen liitteenä. Lähtökohtana olisi, että säilytysajat perustuisivat intressivertailuun ja niitä määritettäessä otettaisiin huomioon suhteellisuusperiaate. Säilytysajat määrättäisiin niin lyhyiksi kuin se poliisin toimintaa vaarantamatta olisi mahdollista. Tällä ehkäistäisiin tarpeettoman vanhojen tietojen käyttäminen toiminnan perusteena. Säilytysajoista riippumatta jokaisessa päätöksentekotilanteessa tulisi erikseen arvioida kunkin rekisteritiedon merkitys muun muassa merkinnän aiheuttaneesta tapahtumasta kuluneen ajan perusteella.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että vuoden 1994 alusta voimaan tullessa tulliasetuksen 25 a §:ssä ei ole määritelty tullilaitoksessa tullirikosten ehkäisemistä ja tutkimista varten pidettävien henkilörekisterien tiedoille säilytysaikoja. Sen sijaan säännöksen 3 momentin mukaan rekistereihin talletettujen henkilötietojen tarpeellisuus on tarkistettava vähintään kerran vuodessa.

25 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkempia säännöksiä lain soveltamisesta annettaisiin asetuksella, jota koskeva luonnos on tämän esityksen liitteenä. Asetuksessa poliisin henkilö-

kistereistä olisi säännöksiä mm. rekisteriselosteesta, poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetuista pysyvistä atk-henkilörekistereistä ja tietojen poistamisesta. Poliisin ylijohdosta antaisi asetuksen nojalla tarkempia määräyksiä asetuksen täytäntöönpanosta. Lisäksi rekisterinpitäjä voisi antaa tarkempia rekisteriä koskevia määräyksiä. Jo rekisterinpitäjän määritelmä henkilörekisterilain 2 §:n 3 kohdassa lähtee siitä, että rekisterinpitäjällä on oikeus määrätä pitämänsä henkilörekisterin käytöstä.

7 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulevaisuudessa voimaan samanaikaisesti uuden poliisilain kanssa. Samalla esitetään tarpeettomina kumottaviksi poliisin henkilörekistereistä annettu asetus ja poliisin valtakunnallisista pysyvistä atk-henkilörekistereistä annettu asetus.

Kumottavaksi ehdotettavaan poliisin henkilörekistereistä annettuun asetukseen viitataan jäljempänä muutettavaksi ehdotettavan passilain 19 a §:n 2 momentin lisäksi ulkomalaisasetuksen (449/91) 29 §:n 3 momentissa ja poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen 2 a §:ssä (1218/87). Saman kumottavaksi ehdotettavan asetuksen nojalla on annettu sisäasiainministeriön päätös poliisin valtakunnallisista manuaalisista ja tilapäisistä atk:n avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä.

27 §. *Siirtymäsäännökset.* Rekisterinpitäjän olisi saatettava pitämänsä henkilörekisterit vastaamaan lain ja sen nojalla annettavan asetuksen säännöksiä kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Nykyisellään varsinkin poliisiyksikön käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterit saattavat sisältää rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomia tai vanhentuneita tietoja. Myöskään varsinaisten poliisitarkoitusten ja hallinnollisten tarkoitusten välistä eroa ei ole aina tehty ehdotettujen säännösten vaatimalla tarkkuudella. Rekisterinpitäjä olisi velvollinen tarkastamaan henkilörekistereiden tarpeellisuuden. Mikäli rekisteri todettaisiin tarpeettomaksi, se olisi hävitettävä. Mikäli rekisteri todettaisiin edelleen tarpeelliseksi, sen tarpeettomat ja vanhentuneet tiedot tulisi poistaa. Vastavasti virheelliset tiedot tulisi oikaista ja puutteelliset tiedot täydentää.

Perustettavien uusien henkilörekisterien olisi luonnollisestikin oltava alusta pitäen ehdotetun lain ja sen nojalla annettavan asetuksen mukaisia. Myös vanhojen henkilörekisterien saataminen uusien säännösten mukaiseksi tulisi aloittaa viipymättä.

Kun varsinkin manuaalisesti ylläpidettävät poliisiyksikön käyttöön tarkoitetut henkilörekisterit saattavat olla tietosisällöltään laajoja ja kun tarkistustyöhön käytettävissä olevat henkilöstöresurssit ovat vähäisiä, siirtymäaika ehdotetaan suhteellisen pitkäksi.

1.2. Passilaki

19 a §. Passilain 19 a §:n 2 momentissa oleva viittaus kumottavaksi ehdotettavan poliisin henkilörekistereistä annetun asetuksen tarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista koskevaan säännökseen ehdotetaan muutettavaksi yleisek-

si viittaukseksi poliisin henkilörekisterilainsäädäntöön.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun lain nojalla annettaisiin asetus poliisin henkilörekistereistä, jota koskeva luonnos on tämän esityksen liitteenä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan samanlaisesti uuden poliisilain kanssa. Poliisilakia koskevassa esityksessä uusi poliisilaki ehdotetaan tulevaksi voimaan noin vuoden kuluttua sen vahvistamisesta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

poliisin henkilörekistereistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Poliisilain (/) 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi perustettuihin poliisin henkilörekistereihin sovelletaan henkilörekisterilakia (471/87), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja poliisin henkilörekistereitä ovat epäiltyjen rekisteri ja suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä sekä 2 luvun mukaisesti perustetut rekisterit.

2 §

Epäiltyjen rekisteri

Epäiltyjen rekisteri on poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen

tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri.

Epäiltyjen rekisteriin saa kerätä ja tallettaa rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi tarpeellisia tietoja henkilöistä, joiden on syytä epäillä

1) syyllistyvän tai syyllistyneen rikokseen, josta saattaa seurata vankeutta; tai

2) myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen rikokseen, josta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.

Epäiltyjen rekisterin rekisterinpitäjä on poliisin ylijöhtö. Rekisteriä ylläpitää keskusrikospoliisi poliisin ylijohdon valvonnassa. Epäiltyjen rekisteriä saavat käyttää tarkkailutehtäviin määrätty poliisin henkilöstöön kuuluvat.

3 §

Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä

Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestel-

mä on suojelupoliisin käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään saa kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta vaarantavien hankkeiden tai rikosten estämiseksi tai selvittämiseksi.

Suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän rekisterinpitäjä on suojelupoliisi.

2 luku

Henkilörekisterin perustaminen

4 §

Henkilörekisterin perustaminen

Muu kuin 2 ja 3 §:ssä tarkoitettu poliisin henkilörekisteri voidaan käyttötarkoituksesta riippuen perustaa:

- 1) poliisin valtakunnalliseen käyttöön;
- 2) useamman kuin yhden poliisiyksikön käyttöön;
- 3) poliisiyksikön käyttöön; taikka
- 4) poliisin henkilöstöön kuuluvan tai poliisin henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön.

Henkilörekisterin käyttötarkoituksen on ilmoitettava rekisterin perustamispäätöksestä.

5 §

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuja pysyviä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä henkilörekistereistä säädetään asetuksella. Epäiltyjen rekistereistä säädetään 2 §:ssä.

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen tilapäisen tai manuaalisesti ylläpidettävän henkilörekisterin perustamisesta päättää poliisin ylijohto.

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien rekisterinpitäjä on poliisin ylijohto. Keskusrikospoliisi ylläpitää rekistereitä poliisin ylijohdon valvonnassa.

6 §

Useiden poliisiyksiköiden käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit

Useamman kuin yhden poliisiyksikön käyt-

töön tarkoitettun henkilörekisterin perustamisesta päättää toiminnasta vastaava poliisiyksikkö, joka toimii myös rekisterinpitäjänä.

7 §

Poliisiyksikön käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit

Poliisiyksikön käyttöön tarkoitettun henkilörekisterin perustamisesta päättää asianomainen poliisiyksikkö, joka toimii myös rekisterinpitäjänä. Suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä säädetään 3 §:ssä.

8 §

Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettut henkilörekisterit

Poliisin henkilöstöön kuuluvan tai poliisin henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön tarkoitettun henkilörekisterin perustamisesta päättää tehtävästä vastaava poliisin henkilöstöön kuuluva, joka toimii myös rekisterinpitäjänä.

9 §

Rekisterin perustamispäätös, rekisteriseloste ja rekisteri-ilmoitus

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun taikka automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävän 6 tai 7 §:ssä tarkoitettun henkilörekisterin perustamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

Henkilörekisterilain 10 §:ssä tarkoitettu rekisteriseloste on laadittava epäiltyjen rekisterin ja suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän lisäksi myös 5 §:ssä tarkoitettuja henkilörekistereistä sekä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävistä 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuja henkilörekistereistä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun henkilörekisterin perustamisesta ja olennaisesta muuttamisesta on ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle viimeistään kuukausi ennen rekisterin perustamista tai muuttamista.

3 luku

Henkilötietojen kerääminen ja tallettaminen

10 §

Yksittäiseen tehtävään liittymättömät tiedot

Poliisin yksittäisen tehtävän suorittamisen

yhteydessä saatuja poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja, jotka eivät liity kyseiseen yksittäiseen tehtävään, saa kerätä ja tallettaa vain 2 ja 3 §:ssä tarkoitettuihin rekistereihin sekä tilapäisiin 8 §:ssä tarkoitettuihin rekistereihin.

11 §

Arkaluonteiset tiedot

Henkilörekisterilain 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa poliisin henkilörekisteriin silloin, kun ne ovat rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia.

Henkilörekisterilain 6 §:n 2 momentin 1, 2 tai 4—6 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa poliisin henkilörekisteriin ainoastaan silloin, kun se on poliisin yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Mainituksa 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa lisäksi kerätä ja tallettaa poliisin henkilörekisteriin silloin, kun se on rekisteröidyn oman turvallisuuden tai poliisin työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

12 §

Kuuntelulla saadut tiedot

Jos poliisilaissa tarkoitettulla teknisellä kuuntelulla saatu tieto ei liity rikokseen tai jos se koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua suoritetaan, tietoa ei saa tallettaa henkilörekisteriin, ellei tieto koske sellaista rikosta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua voidaan suorittaa.

Pakkokeinolaissa (450/87) tarkoitettulla telekuuntelulla tai salaisella teknisellä kuuntelulla saadun tiedon tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään pakkokeinolaissa.

13 §

Poliisin tietojen saanti eräistä rekistereistä

Poliisilla on oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten tarpeellisia tietoja eräistä rekistereistä siten kuin 2 ja 3 momentissa säädetään.

Poliisilla on oikeus saada, siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, teknisen käyttöyhteyden avulla:

1) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasi-

oista, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista, tuomituista sakkorangaistuksista ja vankeusrangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä; tietojen saamisesta rikosrekistereistä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/93);

2) ulkoasiainministeriön tietojärjestelmistä tietoja viisumi- sekä oleskelu- ja työ lupapäätöksistä;

3) ulkomaalaiskeskuksen tietojärjestelmistä ulkomaalaislaissa (378/91) tarkoitettujen asioiden käsittelyssä ja ulkomaalaislain noudattamisen valvonnassa tarvittavia tietoja;

4) lääninhallitusten liikennelupatietojärjestelmistä luvanvaraisen liikenteen valvonnassa tarvittavia tietoja; sekä

5) Suomen Pankin rahoitustarkastuksen tietojärjestelmistä rahanpesun ennalta estämisessä ja selvittämisessä tarvittavia tietoja.

Poliisilla on oikeus saada konekielellisessä muodossa:

1) väestötietojärjestelmästä tietoja henkilöiden nimistä, henkilötunnuksista, osoitteista ja kuolemasta;

2) oikeusministeriön tietojärjestelmistä tietoja syyttäjien päätöksistä, joiden mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta, tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuista, joilla syyte on hylätty, sakoista, joita ei ole saatu perityksi ja oikeusministeriön etsintäkuuluttamista henkilöistä;

3) tieliikenteen tietojärjestelmästä poliisin etsimiä moottoriajoneuvoja koskevia tietoja;

4) ulkoasiainministeriön tietojärjestelmistä tietoja myönnettyistä passeista, viisumeista sekä oleskelu- ja työluvista; sekä

5) puolustusvoimien tietojärjestelmistä tietoja kutsuntaan saapumatta jääneistä asevelvollisista.

14 §

Tietojen suora käyttöinen tallettaminen

Poliisin henkilörekistereihin voivat tallettaa suora käyttöisesti:

1) oikeusministeriö ja vankeinhoitoviranomaiset rangaistusten täytäntöönpanoon liittyviä etsintäkuulutustietoja; sekä

2) tulli- ja rajavartiolaitoksen etsintäkuuluttamia henkilöitä koskevia tietoja, viisumivelvollisia ulkomaalaisia koskevia tietoja, henkilöllisyyttä koskevia tietoja ja henkilötuntomerkitietoja ulko-

maalaisista sekä huumausainerikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi tarpeellisia tietoja.

4 luku

Rekisteröidyn tarkastusoikeus

15 §

Tarkastusoikeuden rajoitukset

Sen lisäksi mitä henkilörekisterilain 12 §:ssä säädetään lain 11 §:ssä tarkoitettua tarkastusoikeutta ei ole myöskään:

- 1) epäiltyjen rekisteriin;
- 2) suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään; eikä

3) muihin poliisin henkilörekistereihin sisältyviin henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus- tai tekotapatietoihin.

Tietosuojavaltutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa 1 momentissa tarkoitettujen rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

16 §

Tarkastusoikeuden toteuttaminen

Tarkastusoikeuden toteuttamiseen sovelletaan henkilörekisterilain 11 ja 14 §:ää, jollei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä.

Tiedot tarkastamista varten antaa poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu henkilörekisteristä keskusrikospoliisi ja muusta henkilörekisteristä rekisterinpitäjä. Tiedot voi lisäksi antaa muukin poliisiyksikkö siten kuin rekisterinpitäjä siitä määrää.

Rekisteröidyn on tarkastusoikeutta käyttäessään esitettävä tätä tarkoittava pyyntö henkilökohtaisesti poliisin luona ja todistettava henkilöllisyytensä.

5 luku

Henkilötietojen luovuttaminen ja käyttäminen

17 §

Tietojen luovuttaminen poliisille tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen

Poliisiyksiköllä ja poliisin henkilöstöön kuuluvalla on oikeus luovuttaa toiselle poliisiyksikölle tai poliisin henkilöstöön kuuluvalla poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtä-

vien suorittamiseksi perustetun henkilörekisterin tietoja, jos se on tarpeen kyseisten tehtävien suorittamiseksi.

Edellä 10 §:ssä tarkoitettuja tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi; tai

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta.

Poliisiyksiköllä ja poliisin henkilöstöön kuuluvalla on oikeus luovuttaa toiselle poliisiyksikölle tai poliisin henkilöstöön kuuluvalla poliisilain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi perustetun henkilörekisterin tietoja, jos se on tarpeen sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

Tietojen luovuttaminen saa tapahtua myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

18 §

Tietojen luovuttaminen poliisille muuhun tarkoitukseen

Sen lisäksi mitä 17 §:ssä säädetään, poliisiyksiköllä ja poliisin henkilöstöön kuuluvalla on oikeus luovuttaa toiselle poliisiyksikölle tai poliisin henkilöstöön kuuluvalla henkilörekisterin tietoja, jos tiedot ovat tarpeen:

- 1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi;

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta;

4) henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista poliisin yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista; taikka

5) päätettäessä tai annettaessa lausuntoa luvan myöntämisestä tai voimassaolosta, jos luvan myöntämisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syylistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Epäiltyjen rekisterin tietoja, suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietoja tai 8 §:ssä tarkoitetuissa rekistereissä olevia

10 §:ssä tarkoitettuja tietoja ei kuitenkaan saa luovuttaa 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tehtävien suorittamista varten.

Henkilörekisterin tietoja saa luovuttaa myös poliisin tutkimus- ja suunnittelutoiminnassa tilastollisesti käytettäväksi. Samoin tietoja saa luovuttaa poliisin koulutustoiminnassa käytettäväksi, jos se on koulutuksen toteuttamiseksi välttämätöntä.

19 §

Tietojen luovuttaminen muille kuin poliisille

Poliisi saa luovuttaa poliisin henkilörekistereistä teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja, jotka ovat tarpeen:

1) ulkoasiainministeriölle ja Suomen edustustoille passin, viisumin taikka oleskelu- tai työluvan myöntämistä varten;

2) rajavartio- ja tulliviranomaiselle rajojen ja raja-alueen valvontaa, ulkomaanliikenteen valvontaa, tullirikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai ulkomaalaisten maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten;

3) tuomioistuimille ja syyttäjäviranomaisille etsintäkuulutusten seuraamista varten, vankeinhoitoviranomaisille vankeja koskevien etsintäkuulutusten seuraamista varten sekä oikeusministeriölle ja sotilasviranomaisille näiden omien etsintäkuulutusten seuraamista varten;

4) tuomioistuimille ja syyttäjäviranomaisille ampuma-aseisiin liittyvien asioiden käsittelyä varten;

5) ulkomaalaiskeskukselle Suomen kansalaisuutta, ulkomaalaisten maahantuloa, maassa oleskelua ja työntekoa sekä pakolaisia ja turvapaikkaa koskevien asioiden käsittelyä varten; sekä

6) ajoneuvohallinnolle teliikenteen tietojärjestelmän ajoneuvorekisterin ylläpitoa varten.

20 §

Tietojen luovuttaminen ulkomaille

Poliisilla on oikeus luovuttaa 17 §:n 1—3 momentissa ja 18 §:ssä mainituin edellytyksin poliisin henkilörekisterin tietoja kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (I.C.P.O. — Interpol) taikka kansainvälisen rikospoliisijärjestön jäsenvaltion poliisiviranomaiselle tai sanotunlaisen valtion muulle viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estämi-

nen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Poliisilla on oikeus luovuttaa poliisin henkilörekisterin tietoja muun kuin kansainvälisen rikospoliisijärjestön jäsenvaltion 1 momentissa tarkoitettulle viranomaiselle, jos tiedot ovat tarpeen:

1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;

2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran tai huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi; taikka

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta voitaisiin Suomessa tehtynä tuomita vankeuteen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu tietojen luovuttaminen henkilörekisterilain 22 §:n 1 momentissa tarkoitettuun valtioon saa tapahtua myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tietojen luovuttamisesta ulkomaille on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään.

21 §

Tietojen luovuttamisesta päättäminen

Poliisin henkilörekisterin tietojen luovuttamisesta päättää se poliisin henkilöstöön kuuluva, joka on tähän tehtävään määrätty.

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla päättää poliisin ylijohdon antamien ohjeiden mukaisesti keskusrikospoliisi ja muiden henkilörekisterien tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla rekisterinpitäjä.

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilörekisterien tietojen luovuttamisesta ulkomaille teknisen käyttöyhteyden avulla päättää poliisin ylijohdo.

Luovuttamisesta päätettäessä on rekisteröidyn tietoturvan varmistamiseksi otettava huomioon luovutettavien tietojen laatu sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja Suomen hyväksymät kansainväliset suositukset.

22 §

Tietojen käyttäminen muuhun kuin tietojen keräämis- ja tallettamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen

Poliisilla on oikeus käyttää poliisilain 1 §:n 1

momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi perustetun henkilökisterin tietoja muiden kuin kyseisten tehtävien suorittamiseksi siten kuin 18 §:ssä säädetään. Sama koskee poliisilain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi perustetun henkilökisterin tietojen käyttämistä muun kuin sen tehtävän suorittamiseksi, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

23 §

Luotettavuuslausunnot

Poliisilla on oikeus käyttää poliisin henkilökisterin tietoja tarpeellisessa laajuudessa annettaessa lausuntoa:

1) valtion virkamieslain 9 a §:ssä tarkoitettua virkaa hakeneen tai sanotunlaiseen virkaan nimitetyn henkilön luotettavuudesta; taikka

2) henkilön luotettavuudesta tehtävään, johon liittyy pääsy valtion salaisuuksiin tai sellaisiin yrityssalaisuuksiin, joiden luvattomasta ilmaisemisesta voisi aiheutua vaaraa valtion turvallisuudelle taikka huomattavalle yleiselle tai yksityiselle taloudelliselle edulle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua lausuntoa annettaessa ei saa kuitenkaan käyttää epäilytjen rekisterin tietoja tai 8 §:ssä tarkoitetuissa rekistereissä olevia 10 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

Poliisilla on 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myös oikeus luovuttaa muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja poliisin henkilökisterin tietoja, jos se on lausunnon tarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Rekisteröidyllä on oikeus saada tieto siitä, onko hänestä annettu 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu lausunto, ja hänelle on ilmoitettava 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua lausunnon pyytämisestä tai antamisesta, jollei tästä aiheudu ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle.

6 luku

Erinäiset säännökset

24 §

Henkilökisterin tietojen poistaminen

Virheelliseksi todetun tiedon saa säilyttää, jos se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai poliisin henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista tietoa saa käyttää ainoastaan mainitussa oikeuksien turvaamisen tarkoituksessa.

Henkilökistereihin talletettujen tietojen säilytysajoista säädetään asetuksella.

25 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta .

Tällä lailla kumotaan poliisin henkilökistereistä 18 päivänä joulukuuta 1987 annettu asetus (1056/87) ja poliisin valtakunnallisista pysyvistä atk-henkilökistereistä 29 päivänä joulukuuta 1988 annettu asetus (1337/88) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

27 §

Siirtymäsäännökset

Rekisterinpitäjän on saatettava pitämänsä henkilökisterit tämän lain ja tämän lain nojalla annettavan asetuksen mukaisiksi kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

2.

Laki**passilain 19 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 22 päivänä elokuuta 1986 annetun passilain (642/86) 19 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 2 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1037/88), seuraavasti:

19 a §

— — — — —
Poliisin henkilörekistereistä säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta .

Helsingissä 8 päivänä huhtikuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sisäasiainministeri *Mauri Pekkarinen*

Asetus

poliisin henkilörekistereistä

Sisäasiainministerin esittelystä säädetään poliisin henkilörekistereistä päivänä kuuta annetun lain (/) 25 §:n nojalla:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Rekisteriseloste

Henkilörekisteriasetuksen (476/87) 6 §:ssä mainittujen tietojen lisäksi rekisteriselosteesta on käytävä ilmi:

- 1) rekisteriasioista vastaavan henkilön nimi ja virka-asema;
- 2) rekisteriselosteen nähtävillä pito; sekä
- 3) rekisteritietojen säilyttäminen.

2 luku

Valtakunnalliset henkilörekisterit

2 §

Rikostutkinnan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tietojärjestelmä

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuna pysyvän automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävän rikostutkinnan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tietojärjestelmän tietokantaan saa tallettaa poliisilain (/) 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja seuraavasti:

- 1) tietojärjestelmän yhteiskäyttöön henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista nimet, henkilötunnukset, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuudet, kotipaikka, osoitteet, poliisipiiri sekä henkilöä koskevat hänen omaan turvallisuuteensa tai poliisin työturvallisuuteen vaikuttavat tiedot;

- 2) tutkinta- ja virka-apujärjestelmistä rikosilmoituksen numero, rikoksen tekopäivä, rikosnimikekoodi sekä rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika (*rikosilmoitushakemisto*);

- 3) etsintäkuulutetuista henkilöistä etsinnän syy, pyydetyt toimenpiteet, kuuluttava viranomaisen, kuulutuksen vanhentuminen ja kuulutusten valvonnassa tarvittavat lisätiedot (*etsintäkuulutettujen tiedosto*);

- 4) kadonneista henkilöistä henkilöiden löytämiseksi ja tuntemattomista vainajista vainajien tunnistamiseksi tarpeellisia tietoja (*tunnistettavien tiedosto*);

- 5) rikoksella menetetyistä, poliisin haltuun otetusta tai kadonneesta omaisuudesta tarpeellisia tietoja omaisuuden palauttamiseksi omistajalleen (*omaisuustiedosto*);

- 6) rikoksen perusteella kiinni otetuista, pidätetyistä tai vangituista taikka muun syyn kuin päihtymyksen vuoksi vapautensa menettäneistä henkilöistä esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (575/88) 22 §:ssä säädetty tiedot, rikosilmoituksiin ja kiinni ottoon liittyviä tietoja sekä yksittäistapauksissa pidätetyn säilytysturvallisuuteen vaikuttavia tietoja (*pidätettyjen tiedosto*);

- 7) rikoksesta epäillyistä henkilöistä pakkokeinolain (450/87) 6 luvun 4 §:ssä säädetty henkilötuntemerkit, epäiltyyn rikokseen liittyviä tietoja sekä keskusrikospoliisin rekisteröintiä koskevia tietoja (*tuntemerkitiedosto*);

- 8) epäillyistä rikoksista rikosilmoituksiin ja tutkintapöytäkirjoihin perustuvia ilmoitustietoja, asianomistajatietoja, rikoksesta epäillyn tietoja, rikoksen yksilöintiin ja tapahtumakuvaukseen liittyviä tietoja, rikoksella saadun omai-

suuden tietoja sekä rikosten sarjoittamiseen ja tekniseen tutkintaan tarvittavia tietoja (*tekotapa-tiedosto*); sekä

9) anastetuista tai muusta syystä etsittävistä moottoriajoneuvoista ja rekisterikilvistä yksilöintitietoja, moottoriajoneuvoilla liikkuvista etsittävistä henkilöistä henkilötietoja sekä rikosilmoituksiin merkittyjä asianomistaja ja tutkijatietoja (*etsittävien moottoriajoneuvojen tiedosto*).

3 §

Hallintoasiain tietojärjestelmä

Poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettua pysyvän automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävän hallintoasiain tietojärjestelmän tietokantaan saa tallettaa poliisilain 1 §:n 2 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) tietojärjestelmän yhteiskäyttöön henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista nimet, henkilötunnukset, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuudet, syntymäpaikka, kotipaikka, asuinkunta, osoitteet ja poliisiipiiri sekä yhteisöstä nimet, liikeyhteys- tai tekninen tunnus, yhteisökoodi, kieli, kotipaikka ja jakeluosoite;

2) ampuma-aseisiin liittyvien ampuma-aseissa (/) säädettyjen poliisin lupahallinto- ja valvontatehtävien suorittamiseksi tiedot myönnetystä, uudistetusta tai rauenneesta aseluvasta, rinnakkaisluvasta ja valmistusluvasta, tiedot hylätyistä hakemuksesta, tiedot luvan peruuttamisesta ja annetusta varoituksesta, tiedot luvanmukaisen aseiden olennaisesta muuttamisesta, tiedot aseiden myymisestä aseliikkeeseen sekä tiedot aseiden haltuunottamisesta (*aselupa-tiedosto*);

3) henkilöllisyyden todentamista varten henkilökorttiasetuksessa (867/90) säädetty henkilökorttiin merkittävät tiedot (*henkilökorttitiedosto*);

4) passeihin liittyvien passilaissa (642/86) säädettyjen poliisin lupahallinto- ja valvontatehtävien suorittamiseksi tiedot myönnetystä passista tai muusta Suomen viranomaisen antamasta matkustusasiakirjasta, tiedot hylätyistä passihakemuksesta, passin peruuttamisesta, passin antamisen esteistä ja ulkoasianministeriölle annetusta lausunnosta ulkomailla annettavaa passia varten sekä tiedot passiasiaan liittyvästä huomautuksesta (*passitiedosto*);

5) maahan saapuvien pohjoismaisen passin-tarkastussopimuksen (705/79; SopS 47/79) 2 ja 3

artiklassa tarkoitettujen ulkomaalaisten maahantulon, maassa oleskelun ja maasta lähdön valvomiseksi ulkomaalaisen passin, viisumin ja tarkastuskortin tiedot, oleskeluluvan voimassaoloaika, maahantuloon käytetyn auton tiedot, mukana seuranneiden henkilöiden tiedot, tieto passin mahdollisesta valokuvaamisesta, kutsujaa koskevat tiedot sekä kutsujan osoitetiedot Suomessa (*tarkastuskorttitiedosto*); sekä

6) maahan saapuvien ulkomaalaislain 53 a §:ssä (639/93) tarkoitettujen ulkomaalaisten henkilöllisyyden varmentamiseksi sekä maahantulon, maassa oleskelun ja maasta lähdön valvomiseksi ulkomaalaisen matkustusasiakirjan tiedot, sormenjäljet, valokuvan sekä muut henkilötuntemerkitiedot (*ulkomaalaisten tunnistamistiedosto*).

4 §

Eräät tilapäiset tiedostot

Henkilökortin valmistaja ylläpitää poliisin ylijohdon toimeksiannosta ja valvonnassa osana henkilökorttitiedostoa henkilökortin haltijan valokuvan ja nimikirjoituksen käsittävää tilapäistä tiedostoa. Valmistaja hävittää valokuvan ja nimikirjoituksen yhden vuoden kuluttua henkilökortin tilaamisesta.

Passin valmistaja ylläpitää poliisin ylijohdon toimeksiannosta ja valvonnassa osana passitiedostoa passin haltijan valokuvan ja nimikirjoituksen käsittävää tilapäistä tiedostoa. Valmistaja hävittää valokuvan ja nimikirjoituksen yhden vuoden kuluttua passin tilaamisesta.

3 luku

Tietojen poistaminen

5 §

Epäiltyjen rekisteri

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan epäiltyjen rekisteristä 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

6 §

Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä.

7 §

Rikostutkinnan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tietojärjestelmä

Edellä 2 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmästä poistetaan tiedot seuraavasti:

1) rikosilmoitushakemistosta yhden vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta;

2) etsintäkuulutettujen tiedostosta kahden vuoden kuluttua etsintäkuulutuksen peruuttamisesta;

3) tunnistettavien tiedostosta yhden vuoden kuluttua henkilön löytämisestä tai tuntemattoman vainajan tunnistamisesta;

4) omaisuustiedostosta yhden vuoden kuluttua omaisuuden huutokauppaamisesta tai haltijalleen palauttamisesta;

5) pidätettyjen tiedostosta 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä;

6) tuntomerkki- ja tekotapatiedostosta yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta taikka siitä, että rekisteröityä vastaan nostettu syyte on tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla hylätty; sekä

7) etsittävien moottoriajoneuvojen tiedostosta yhden vuoden kuluttua etsintäkuulutuksen peruuttamisesta tai viimeistään kuitenkin 10 vuoden kuluttua etsintäkuulutuksen merkitsemisestä.

Alle 15-vuotiaasta henkilöstä tehdyt merkinnot poistetaan tietojärjestelmästä yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on täyttänyt 18 vuotta. Tietoja ei kuitenkaan tällä perusteella poisteta, jos jokin merkinnöistä koskee rikollista tekoa, josta ei ole säädetty rangaistukseksi muuta kuin vankeutta tai jos alle 15-vuotiaana rekisteröidystä tehdään uusia merkintöjä ennen kuin hän on täyttänyt 18 vuotta.

Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistetaan tietojärjestelmästä viimeistään kuitenkin yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

8 §

Hallintoasiain tietojärjestelmä

Edellä 3 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmästä poistetaan tiedot seuraavasti:

1) aselupa-, henkilökortti- ja passitiedostosta yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta;

2) tarkastuskorttitiedostosta viiden vuoden

kuluttua rekisteröidyn maasta poistumisesta tai viimeistään kuitenkin 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä; sekä

3) ulkomaalaisten tunnistamistiedostosta 10 vuoden kuluttua viimeisen tiedon rekisteröinnistä tai yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden.

Kaikki henkilöä koskevat tiedot poistetaan tietojärjestelmästä viimeistään kuitenkin yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

9 §

Muut pysyvät henkilörekisterit

Muista rikostutkintaa sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä varten perustetuista henkilörekistereistä kuin 2 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmästä poistetaan tiedot seuraavasti:

1) poliisin valtakunnalliseen käyttöön perustetuista manuaalisesti ylläpidettävistä rekistereistä yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta;

2) poliisiyksikön ja useamman kuin yhden poliisiyksikön käyttöön perustetuista henkilörekistereistä 10 vuoden kuluttua rekisteröinnin aiheuttaneen teon, toimenpiteen tai tapahtuman merkitsemisestä. Tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä poistetaan rikosilmoitustiedot kuitenkin yhden vuoden kuluttua syyteoikeuden vanhentumisesta. Tutkinta- ja virka-apujärjestelmän arkistohakemistossa talletetaan kuitenkin pysyvästi rikosilmoituksiin liittyvien henkilöiden nimet ja henkilötunnukset sekä sen rikosilmoituksen numero, johon henkilön tiedot on kirjattu; sekä

3) poliisin henkilöstöön kuuluvan tai poliisin henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön perustetuista pysyvistä henkilörekistereistä, kun tieto on todettu rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomaksi taikka yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon syyttäjän tekemästä päätöksestä, jonka mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta taikka siitä, että rekisteröityä vastaan nostettu syyte on tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla hylätty.

Muista hallintoasiain käsittelyä varten perustetuista henkilörekistereistä kuin 3 §:ssä tarkoitettu tietojärjestelmästä poistetaan tiedot yhden vuoden kuluttua rekisteröidyn kuolemasta.

4 luku

Erinäiset säännökset

10 §

Määräystenantovaltuus

Tarkempia määräyksiä tämän asetuksen täytäntöönpanosta antaa poliisin ylijohd.

Rekisterinpitäjä voi antaa tarkempia rekistereitä koskevia määräyksiä.

Poliisin ylijohd antaa tarkemmat määräyk-

set niistä tiedoista, jotka on mainittava poliisin valtakunnalliseen käyttöön perustettuihin henkilörekistereihin annettavissa ilmoituksissa sekä vahvistaa tarvittavat lomakekaavat.

11 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .